

V-9-1

Palopo 1923.
Mil. mem.

XIII-21
21

Afschrift HOUDSOPGAVE.

I. Aardrijkskundige beschrijving.

2de Garnizoens Bataljon

van Celebes en Menado en grootte en grenzen. bis. 1.

-----
b. Algemeene gesteldheid Detachement te Palopo. " 1.

c. Rasten F. I. Gouvernement. " 2.

d. Rivieren " 2.

e. Wegen en paden " 3.

f. Sampongs " 3.

g. Plantengroei " 4.

h. Klimaat ----- " 5.

II. Bevolking.

a. Afkomst, stam en klassenindeeling " 6.

Palopo, 8 Februari 1923.

b. Sterkte " 9

c. Godsdienst De Detachements - tevens Plaatselijk " 9

d. Taal Militaire Commandant, " 11

(wg.)

e. Bewapening en vechtwijze " 12

f. Woningen en gebouwen Voorconcludend afschrift: " 14

g. Middelen van bestaan De wd. Gouvernements Secretaris, " 17

h. Gezondheidstoestand " 23

i. Onderwijs " 24

j. Volksgebruiken " 24.

III. Voortbrengselen.

a. Uit het dierenrijk " 36

b. Uit het plantenrijk " 36

c. Uit het delfstoffenrijk " 37.

IV. Transportmiddelen.

a. Te land " 37

b. Te water " 37

V. Bestuur.

a. Algemeene inrichting " 38

b. Belastingen " 42

c. Rechtswezen " 43

MILITAIRE MEMORIEN BETREFFENDE DE AFDERLING

LOEWOE.

INHOUDSOPGAVE.

VI. POLITIEKE TOESTAND.

I. Aardrijkskundige beschrijving. blz. 45

a. Inwendige toestand

b. Verhouding tot de omliggende rijken

a. Ligging en grootte en grenzen. Verwezen naar de schet blz. 1.

b. Algemeene gesteldheid van den bodem. In Midden-Celebes blz. 1.

c. Kusten. F.I. Gouvernement. " 47. 2.

d. Rivieren. " 2.

e. Wegen en paden. De bodem van Loewoe is te onderscheiden " 3.

f. Kampongs. In een laag vlak land land de kust, naar " 3.

g. Plantengroei. van het getepte naar of minder breed, en " 4.

h. Klimaat. bergstems met daartusschen versche idene ho " 5.

II. Bevolking.

a. Afkomst, stam en klassendeeling " 6.

b. Sterkte " 9

c. Godsdienst " 9

d. Taal " 11

e. Bewapening en vechtwijze " 12

f. Woningen en gebouwen " 14

g. Middelen van bestaan " 17

h. Gezondheidstoestand " 23

i. Onderwijs " 24

j. Volksgebruiken " 24.

III. Voortbrengselen.

a. Uit het dierenrijk. De Toradjalanden, t.w. de onderafdeeling " 36

b. Uit het plantenrijk. De Toradjalanden, t.w. de onderafdeeling " 36

c. Uit het delfstoffenrijk. De Toradjalanden, t.w. de onderafdeeling " 37.

IV. Transportmiddelen.

a. Te land " 37

b. Te water " 37

V. Bestuur.

a. Algemeene inrichting " 38.

b. Belastingen " 42.

c. Rechtswezen " 43.

le. Aardrijkskundige besch. VI. POLITIEKE TOESTAND.

- a. Ligging, grootte, grenzen. a. Inwendige toestand blz. 45
- b. Verhouding tot de omliggende rijken " 46

VII. Verhouding tot het
N.I. Gouvernement. " 47.

b. Algemeene gesteldheid
van den bodem.

De bodem van Loewoe is te onderscheiden in een laag vlak land langs de kust, naar gelang van het gebergte meer of minder breed, en hooge bergketens met daartusschen verscheidene hoogvlakten en lange rivierdalen. De baai van Lolawac en van in de vlakte langs de kust, bedekt met vele moerassen en uitgestrekte bako² (strandbosschen), [doorenseden door vele groote rivieren, vormen de rivieren, die bovendien zeer weinig bevaarbaar zijn, groote terreinhindernissen, die gedurende de regens bijna niet te overwinnen zijn. P. Semiang,

[ ]
 [vele groote, we
 ser keuring, be
 renbare

Laane

P. Door deze hindernissen vindt het aanleggen van wegen, zoowel langs de kust als naar het binnenland, vele bezwaren. De rivieren, die in het bergland diepe dalen gevormd hebben, werken daardoor zeer belemmerend op troepenbewegingen.

De Toradjalanden, t.w. de onderafdeeling Rante-Pao en Makale vormen een door hun kaalheid over het algemeen zijn deze breed en zeer overzichtelijke hoogvlakte van circa 700 tot 800 diep. In de west oost oostzijde vele regens, breed meter.

In de onderafdeeling Malili vormen de berg- onoverkomeelijke hindernissen door de zware regen eveneens een groote hindernis voor troepenbewegingen.

In de hoogvlakte, vormen zij diepe dalen, soms in Kolaka rijst het gebergte steil uit zee op een omgave van honderden meters.

De overige onderafdeelingen vertoonen het zelfde algemeene karakter, n.l. een min of meer breede vlakte aan de kust, aflagende van de daar een enkel geschikt en dat nog alleen aan

Rivieren.

aan

le. Aardrijkskundige beschrijving grenzende bergketens.

a. Ligging, grootte, grenzen.

c. Kusten.

Strand wordt slechts op enkele plaatsen
gev. Hiervoor wordt verwezen naar de schetskaart
van een deel van Noord- en Midden Celebes schaal
1:500.000. vele groote doch ondiepe rivieren,

b. Algemeene gesteldheid

van den bodem.

De bodem van Loewoe is te onderscheiden
in een laag vlak land langs de kust, naar gelang
van het gebergte meer of minder breed, en hooge
bergketens met daartusschen verscheidene hoogvlak-
ten en lange rivierdalen. de baai van Lelawao en
van in de vlakke langs de kust, bedekt met vele
moerassen en uitgestrekte bako² (strandbosschen),
[doorsneden door vele groote rivieren,] vormen de
rivieren, die bovendien zeer weinig bevaarbaar
zijn, groote terreinhindernissen, die gedurende de
regens bijna niet te overwinnen zijn.

P. Door deze hindernissen vindt het aanleggen
van wegen, zoowel langs de kust als naar het bin-
nenland, vele bezwaren.

De rivieren, die in het bergland diepe
dalen gevormd hebben, werken daardoor zeer belem-
merend op troepenbewegingen.

De Toradjalanden, t.w. de onderafdeeling
Rante-Pao en Makale vormen een door hun kaalheid.
Over het algemeen zijn deze breed en zeer
overzichtelijke hoogvlakte van circa 700 tot 800
ondiep. in de West Moesson bij vele regens treden
meter.

In de onderafdeeling Malili vormen de berg-
onoverkomenlijke hindernissen door de zware stroo-
meren eveneens een groote hindernis voor troepenbe-
welingen. In het gebergte, uitgezonderd
in de hoogvlakte, vormen zij diepe dalen, soms

In Kolaka rijst het gebergte steil uit zee op
van eenige honderden meters.

De overige onderafdeelingen vertoonen het
zelfde algemeene karakter, n.l. een min of meer
vele steenen, is als communicatiemiddel slechts
breede vlakte aan de kust, afhangende van de daar-
een enkele geschikt en dan nog alleen vlak aan de
monding.

Door hunne snelle stroom en de geaardheid
van

[Vele groote, en
zeer heemigke,
rivieren
Lantane

d. Rivieren.

aan grenzende bergketens.

moeilijk te overbruggen. Daardoor gaat het aanleggen van koloniewegen in de ardealing Loewoe, uitgevonden.

Door dat de kusten zoo laag zijn en door het slib der vele groote doch ondiepe rivieren, komt bij eb een breede strook langs van (5 - 600 en soms vele kleine zijrivieren zoo helder, dat Meter) breed, droog en zijn goede landingsplaatsen het als drinkwater zeer goed ongekookt te vrijwel niet te vinden. Inhammen worden slechts op enkele plaatsen gevonden; zoo bij Palopo (de palopobaai; bij Malili (de baai van Oesoe) en langs de kust van Kolaka, de baai van Lelawao en van Minkoko. Punten zijn er slechts weinig; o.a. die van Bone-Postih en Boea; aan de overzijde hebben we de Tg. Doengi en Oko Oko.

Bij Palopo hebben we een eiland Liboekang. Aan de kust van Kolaka vinden we er meer; o.a.: Padamarang, Groot en Klein Lambasira, P. Samiang, P. Lemo Lemo en P. Laboedja.

De toestand der kusten is bij O. en W. Moeson gelijk, uitgezonderd, dat in de W. moeson, waar meer de vele regens vallen, de rivieren zoodanig gezwollen zijn, dat daardoor het verkeer middels met kleine inlandische (vlerk) prauwen vergemakkelijkt wordt.

Over het algemeen zijn deze breed en zeer ondiep. In de West Moeson bij vele regens treden zij in de vlakke buiten hune oevers en vormen onoverkomenlijke hindernissen door de zware strooming van het water. In het gebergte, uitgezonderd in de hoogvlakte, vormen zij diepe dalen, soms kampongs is het terrein gewoonlijk open en in de vlakke drassig.

Door hunne ondiepte en de aanwezigheid van vele steenen, is als communicatiemiddel slechts een enkele geschikt en dan nog alleen vlak aan de monding.

Door hunne snelle stroom en de geaardheid van

c. Kusten.

[I]
[II]
[III]

e. Wezen en paden.

f. Kampongs.

[monding]

d. Rivieren.

g. Plantegroei.

[water]

[hune]

De
van

-3- De huizen, uitgezonderd van de gegoden, van de overs zijn de rivieren vooral in de vlakke moerlands, waar moerlands stevige huizen moeilijk te overbruggen. Daardoor gaat het aanleggen van (colonne)wegen in de afdeeling Loewoe, uitgezonderd in de hoogvlakten van Rante-Pao en Makale, met vele bezwaren gepaard.

(2)

In het gebergte is het water dezer rivieren en nume vele kleine zijrivieren zoo helder, dat het als drinkwater zeer goed ongekookt te gebruiken is. In de vlakke echter wordt het water zeer verontreinigd door de vele sawah's, de bako-bako; (en) is het voor den troep noodzakelijk drinkwater te koken vooral in de nabijheid van de kust, waar de invloed van eb en vloed op de rivieren nog zeer merkbaar is.

e. klimaat en Noodsens.

[ ] Kewangan Boas:
II II : 3, 4 van
XIII-4

e. Wegen en paden.

Voor dit hoofdstuk wordt verwezen naar de bijgevoegde calque.

f. Kampongs.

Deze zijn over het algemeen klein, uitgezonderd aan de kust, waar groote kampongcomplexen zijn te vinden, dikwijls tusschen de bako-bako. Aan de kust liggen deze kampongs gewoonlijk aan beide zijden van de uitzeeffing der rivieren.

[monding

De onderlinge verbinding geschiedt middels kleine prauwtjes dan wel langs doorwaadbare plaatsen. Doordat eb en vloed er nog merkbaar is, wordt het drinkwater middels kleine prauwtjes bovenstrooms

[water

g. Plantengroei.

Door de uitgestrekte strandbosschen en de vele bosschen en beveluigen in de vlakke is het overzigt van het terrein in deze streken niet goed. Slechts op enkele plaatsen in de vlakke, zoals bij Radjo, bij Pampaniki waar de sawah's vinden, is het overzigt beter.

(2)

De kampongs in het gebergte waar minder bosschen zijn in de geheele afdeeling bereikbaar gemaakt voor paarden, waarbij gescreefd wordt naar een geleidelijke helling.

De zicht

overzichts huizen, uitgezonderd van de gegoeden, zijn kleinden staan overal op palen. Uitgezonderd in de Toradjalanden, waar mooie stevige huizen zynge vinden, zyn deze slechts en bouwvallig. Door hun bouwvalligheid, hun lage zolderingen, slechte toegang (trap), de duisternis die overdag overal in het huis heerscht en door hun kleine vierkante yentrekken, voorzien van een stoekplaats, zijnde huizen over het algemeen ongeschikt voor de legering van troepen.

h. klimaat en Moesson.

Het klimaat in de kuststreken van Loewoe De kampongs in de vlakte zyn in tegenstelling kadellis in de Oostmoesson bijzonder warm met een stermet de vele in het gebergte, overal binnen te ke afkoeling gedurende den nacht door de bergdringen. Verhoogde of met bamboedoeri versperde winden.

ii. Bevolking.

a. Afkomst, stam - en

klasseindeling.

In den regentijd is het klimaat over het In het gebergte daarentegen zijn de kamvolgens algemeen mild, doch een enkele maal ook ruw door ponge gewoonlijk slechts langs een of twee paden de Bolzware slagregens gepaard met hevige winden en binnen te komen. Vooral in de Toradjalanden, waar vroegeer veel onder de bevolking gevochten werd, afstanden. In de bergstreken is het klimaat vrij mild; lijken de kampongs alle op bentina, welke (zeer) in de Westmoesson dikwijls zeer guur door de als regel moeilijk zijn binnen te dringen. Maassontzettende regens welke aan de orde van den dag

529

De kampongs aan de kuststreken zijn of worden bereikbaar gemaakt voor paarden en vele van de gemiddelde duur van den regentijd in de zelfs voor automobielen.

De voetpaden der bevolking in het gebergte maanden van het jaar. In den regel van de zijn echter dikwijls zelfs door Infanterie van Westmoesson in October aan de kantelingen zijn moeilijk te volgen, omdat de bevolking steeds de kortste verbinding neemt.

Door de lange regentijd is er in Loewoe

Door de uitgestrekte strandbosschen en de vele bosschen en heuvelruggen in de vlakte is door het overzicht van het terrein in deze streken niet mooi. Slechts op enkele plaatsen in de vlakte, zooals bij Badjo, bij Pampaniki, waar (we) sawah's vinden, is het overzicht beter.

In het gebergte waar minder bosschen (zijn) zedauzen (waar we) vele kale berghellingen (vinden),

zooals b.v. in Rante-Pao en Makale, is het overzicht

g. Plantengroei.

529

my 4,

overzicht beter, doch dit wordt hier veelal nog voor zoover zij onverhard zijn, in den zwaren westbelemmerd door de vele toppen en bergruggen. moesson vrij moeilijk te begaan vooral voor auto's en in de vlakke zijn de sawah's in tegenstelling. In het gebergte hebbende wegen door de helling met de sawahterreinen van Makale en Rante-regens ook veel last van aardstortingen, waardoor enkele Pao van dien aard, dat zij voor de Infanterie weggedesloten gevaarlijk kunnen zijn. In de hoogvlakte van Rante-Pao en Makale is De paden door de bosschen, welke niet al te er weinig verschil te merken in den toestand van de veel belooopen worden, zijn in korten tijd weer wegen in de beide seizoenen, daar de wegen hoog liggen, dicht gegroeid. Het regenwater goed kan afvloeien en de wegen weinig beschadigd.

h. Klimaat en Moesson.

II. Bevolking.

a. Afkomst, stam - en

klasseindeeling.

Het klimaat in de kuststreken van Loewoe dadellis in de Oostmoesson bijzonder warm met een sterke afkoeling gedurende den nacht door de bergwinden.

Tot weln den regentijd is het klimaat over het algemeen mild, doch een enkele maal ook ruw door de Holzware alagregens gepaard met hevige winden en Evenesonweders. Het zeker van welk ras de Toradja's afstammen, in de bergstreken is het klimaat vrij mild;

In de Westmoesson dikwijls zeer guur door de ontzettende regens welke aan de orde van den dag Loewoe zijn. Wotoe en To Mingkota.

[ ]
Amiet

De gemiddelde duur van den regentijd in de kuststreken is 8 maanden en in het gebergte 10 vereschmaanden van het jaar. In den regel vangt de van Westmoesson in October aan; de kenteringen zijn omgekeert.

Door de lange regentijd is er in Loewoe geen verandering merkbaar in de plantengroei.

Alles blijft zijn groenen tint behouden. De rivieren zijn eenige keeren in de maanden gezwellen, vormen daardoor hindernissen van taal, betekenis en zijn ongeschikt als communicatiemiddel. Quers van Doeri (Enrekang) zijn Toradja's

de wegen en paden zijn in de vlakke waar zeden zij door drassige streken en bosschen loopen, De To Rongkong, de To Lebani, de bewonen voor

Sekko, zijn Toradja's in dien zin, dat zij behoeven voor zoover zij onverhard zijn, in den zwaren West-wonera zijn, doch van een geheel andere stam en moesson vrij moeilijk te begaan vooral voor automobieleen eigen taal en eiken gebruiken hebben geheel verschillend van de andere bewoners, zelfs de regens ook veel last van aardstortingen, waardoor enkele weggedeelten gevaarlijk kunnen zijn.

Ok in Malili bestaat groote verscheidenheid in Heideische stammen. In de bovenlanden zijn oves. In de hoogvlakte van Rante-Pao en Makale is er weinig verschil te merken in den toestand van de en To Bela. Deze laatste stam is weer verdeeld in de wegen in de beide seizoenen, daar de wegen hoog liggen, To Mantana, To Tasba K, To Wavondoala, To Kwanakic en de To Belambatoezak is oostwaarts. Zie ook voor de To Palili zijn denkelijk van denzelfden stam als de eigenlijke Toradja's van Rante-Pao en Makale, doch spreken niet dezelfde taal.

II. Bevolking.
a. Afkomst, stam - en
klasseindeeling.

De oorsprong van de To Lampoe (menschen uit Tot welk ras de Boeginees behoort het Bataksche de wildernis) en de To Bela (menschen van verra) volgens Junghuhn, of het Maleisch-Polynesische volgens ligt in het oosten. De To Rompi zijn van denzelfden de Hollander, is wetenschappelijk nog niet vastgesteld. stam als de To Laboni, spreken dezelfde taal en zijn Eveneens is niet zeker van welk ras, de Toradja's verwant aan de Wada van Midden-Celebes wat typen, afstammen, Japanners, Manillareezen of andere.

De Boegineesche kustbevolking van Palopo, zeden en gewoonte, want dat hun taal is echter verschillend. Makale's of adellijken die naar gelang Masamba, Malili en Kolaka wordt onderscheiden in To De To Lampoe, die het grootste deel van Malili bewonen, zijn verwant aan de bevolking van Basso.

[niet

Hun taal is boegineesch, doch dat van Bone en In het landschap Celewad der onderdeeling Malili andere Zuidelijke Boegineesche landen, ofschoon de komt nog een afzonderlijk stam voor welke verschillen niet van zoodanigen aard zijn, dat iemand waaryan de oorsprong onbekend is. Zij moeten tot het van Loewoe een Bonier niet zou kunnen verstaan, en zelfde ras behooren als de To Minangkokaer, de stammen van Kandari, Mozir van Boneke, Toekaka en toestan.

De drie genoemde categorieën van Boegineezen De Loewoerees (To Loewoe) van Toradja-oorsprong rekenen zich tot een stam.

nod
 over de boegineezen 9.2.02

Het krachtigste volk in Loewoe wordt gevormd invloed gekoken en is daardoor den Islam aan zoover door de Toradja's, in engeren zin de bewoners van het deze godsdienst toelaat is hij echter Toradja Goven-Palopo, Makale en Rante-Pao, allen gelijk in gebleven. To Loewoe de vroegere slaven en partiel-taal, zeden en gewoonten.

Van aard is hij lui, vocht zich het sago, die De bewoners van Doeri (Enrekang) zijn Toradja's, gemakkelij uit de sropalm gewonnen wordt, maar welke Mohammedaan zijn geworden, en daardoor andere uitvoeren dan voor zijn levensbehoefte nodig zeden en gewoonten hebben gekregen. is doet hij gewoonlijk niet, hij houdt veel van feest.

De To Rongkong, de To Laboni, de bewoners van

Sekko, zijn Toradja's in dien zin, dat zij bergbewoners zijn, doch van een geheel andere stam, en een eigen taalkens eigen gebruiken hebben, geheel verschillend van de andere bergbewoners. tegen European Okzin Malili bestaat groote verscheidenheid in Heidensche stammen. In de bovenlanden zijn gevestigd de To Palili, To Lampoe, To Mingkota, To Ramoin en To Bela. Deze laatste stam is weer verdeeld in de To Mantana, To Tambe E, To Wawondoela, To Karongei en de To Toelambatoe zakje putten. Zijn gevoel

voor de To Palili zijn denkelijk van denzelfden stam als de eigenlijke Toradja's van Rante-Pao en te Makale, doch spreken niet dezelfde taal, ver heen gaan. De oorsprong van de To Lampoe (mensen uit de wildernis) en de To Bela (mensen van verre) ligt in het duister. De To Rampi zijn van denzelfden stam als de To Laboni, spreken dezelfde taal en zijn verwant aan de To Bada van Midden-Celebes, wat typen, zeden en gewoonte, aangaat. Hun taal is echter verschillend. Makaka's of adellijken, die, naar gelang

De To Lampoe, die het grootste deel van Malili bewonen, zijn verwant aan de bevolking van Posso.

In het Landschap Elewao der onderafdeeling Malili komt nog een afzonderlijke stam voor, n.l. de To Djawa, waarvan de oorsprong onbekend is. Zij moeten tot hetzelfde ras behooren als de To Minangkokaer, de stammen van Kendari, Mori en Boengko, Tomakaka met toestem-

De Loewoeres (To Loewoe) van Toradja-oorsprong is in den loop der tijden onder Boegineesch invloed gekomen en nam daardoor den Islam aan; zoover het deze godsdienst toelaat, is hij echter Toradja gebleven. To koeman de vroegere slaven en pandelin-

Van aard is hij lui; voedt zich met sago, die gemakkelijk uit de sagopalm gewonnen wordt, meer uitvoeren dan voor zijn levensbehoeften noodig is, doet hij gewoonlijk niet. Hij houdt veel van feestvieren

Handwritten notes:
Makale
XIII - J
[ ]

Handwritten notes:
100
6, 2 in de XIII - y
an de Toradja's

BEVOLAINGOSTARIN.
BORDULAKST.

Handwritten notes:
100
an de Toradja's 3:202

[ ]

vieren, waarbij vooral dansen, dobbelspel en hanengevechten het programma vullen.

Twistziek is hij niet.

De Toradja is in zijn optreden tegen Europeanen zeer vrijmoedig hetgeen een gevolg is van de maatschappelijke verhoudingen in zijn land, welke in den omgang bijna geen standverschil kent. Zitten in een roeang en zijn slaaf in gezelschap, dan zal niemand er iets in zien, wanneer zij wederkeerig uit elkanders sirihsakje putten. Zijn gevoel

voor recht is zeer sterk ontwikkeld. Vermeent hij gelijk te hebben, dan zal hij niet ophouden recht te zoeken, al laat hij er dikwijls jaren over heen gaan.

In de Toradja-maatschappij onderscheidt men vier stammen t.w.:

1e. de Poeangs en Madika's, de zuivere afstammelingen van het oorspronkelijke vorstengeslacht;

2e. de Anak di Sisi, ontstaan uit huwelijken van Poeangs en Madika's met Tomakaka's.

3e. de Tomakaka's of adellijken, die, naar gelang van hun afkomst nog verdeeld worden in de volgende klassen:

a. Tomakaka Banoe, afstammelingen van een oorspronkelijke stichter van een peranian (kampong- (bij genezingen, offermaaltijden, planten van padi, pemali's enz.) volgen zij de heidensche gebruiken met een Mohammedaansch tintje.

b. Tomakaka mata-Ala, welgestelde lieden van pandelingen verheven tot Tomakaka met toestemming van de Poeang Madika en Pareng (Pareng's zijn Tomakaka's die bestuursgezag uitoefenen)

c. de Tomakaka palao, afstammelingen van Tomakaka's en vrouwelijke pandelingen.

4e. de To Kacenan de vroegere slaven en pandelingen, die weder worden onderscheiden in:

a. de Kacenan Boelawan erfslaven en pandelingen.

b.

die XIII-3: over torenen.

[ ] }

over torenen: a. p. 7: 100 -> b. zie ook XIII-4 over de Toradja's.

b. BEVOLKINGSSTERKTE.

(districtsgewijs)

c. GODSDIENST.

- b. de Kaoenan Indan, die voor schulden in deze positie zijn geraakt en het recht hebben zich weer vrij te koopen even als die onder c.
- c. de Kaoenan Mingkarandek, die uit onmacht om hun persoon, die van hun vrouw en kinderen tegen roofzucht van anderen te beschermen, zich vrijwillig in pandelingschap begeven en dit bezegeld hebben door een varkensoffer.
- d. De Kaoenan Tai Mancek, zij die slaaf zijn bij een slaaf of pandeling (de paria's van de maatschappij) (ofschoon de slaven officieel niet meer bestaan, hebben de Kaoenan hun naam en plaats in de Toradja maatschappij behouden, en zijn de meeste geheel vrijwillig bij hun oude meesters gebleven, omdat zij zich beschouwden als leden van diens gezin).

77

b. BEVOLKINGSSTERKTE.
(districtsgewijs)

De Mohammedaansche geestelijkheid heeft Zie bijlage B. *and... 7*

c. GODSDIENST.

De Toradja's zijn heidenen, in wier godsdienstig De Boegineezen zijn Mohammedanen in zoverre, dat zij geen varkenvleesch eten en tot zekere hoogte bij huwelijk, echtscheiding, begrafenissen, de gebruiken van den Islam volgen. Voor het overige (bij genezingen, offermaaltijden, planten van padi, pemali's enz.) volgen zij de heidensche gebruiken met een Mohammedaansch tintje.

Te Palopo, bestaan 2 masdjids, één voor de Arabieren, één voor de To Loewoe, te Malili één en op elke districtshoofdplaats van de onderafdeeling Palopo, Wasamba en Malili staan langkaras, bovendien nog in vele andere kustkampongs.

van een bijzonder Mohammedaansch godsdienstig leven als voor zijn goden.

De heidensche priesters worden Tomina leven; fanatiek zijn deze niet, ook hebben zij weinig invloed, uitgezonderd bij dooden- en offerfeesten, daar de Toradja slim genoeg is om wat hij met zijn

veer roeden van elkaar, dat het manieren hier talen leven is geen sprake; over het algemeen is men, omdat hier lauw in de vervulling van zijn godsdienstplichten, uitgezonderd in de poesa.

geven. In de hoofdplaats Malili is de godsdienstzjn meer geprononceerd dan elders in de onderafdeeling en in Palopo.

De Boegineezen van Kolaka, welke grooten-deels gevormd worden door die van Palima, Watampone, sindjai en Boetonners, moeten de rituele voorschriften beter nakomen dan de To Loewoe.

Het Mohammedaansch vernisje, waarmede een deel van de Toradja-bevolking van Palopo is bestreken, (Toradja salang) is al zeer dun.

Men treft de Toradja-Mohammedanen aan in Larompong, Badjo, Boea, Walinrang en Rongkong.

De Mohammedaansche geestelijkheid heeft het Boegineesch, en het Toradjasch van de bevolking in Loewoe weinig of geen invloed op de bevolking der Toradjalanden.

Het Boegineesch, dat in de Toradja's zijn heidenen, in wier godsdienstig begrip een kiem zit van het Monotheïsme, door de moeilijk aan te leeren door de vele verbindingen en afleidingen. Het Toradjasch is gemakkelijker aan te de Poeang Matowa, die alles regelt en regeert en de aarde schiep. Voor de uitvoering van zijn bevelen heeft hij de beschikking over een heillager van verstaanbaar uitdrukken. Het Boegineesch is zulks lagere goden, de Dewata's.

Het geheele leven van den Toradja wordt beheerscht door het dewata-stelsel; niets zal hij ondernemen zonder rekening te houden met de dewata's en dit komt vooral uit bij de penalligebruiken, betrekking hebbende op den landbouw en op den doodencultus. De Toradja toch voelt evenveel vrees voor zijn goden als voor zijn goden.

De heidensche priesters worden Tominawa geroemi; fanatiek zijn deze niet, ook hebben zij weinig invloed, uitgezonderd bij dooden- en offerfeesten, daar de Toradja slim genoeg is om wat hij met zijn

dewata's

Taal.

[ ]

weer zooveel van elkaar, dat het aanleeren dier talen
 dewata's heeft te verhandelen, zelf af te doen, omdat
 hem dat weinig (een kleine offerande) kost, terwijl
 hij de To Maniwa een geschenk in geld of goed moet
 geven.

e. Bewapening en
 vechtwijze.

De voornaamste wapens van de bevolking van
 Loewoe is de lans en de kiewang. Tot het afluken van
 Patoenroe als eerste hadatlid van Loewoe, de hoogste
 houw en steken draagt men een schild. Een achter-
 gezaghebbende van het Inlandsch Zelfbestuur, tevens
 hoofd is van de geestelijkheid (Imams, chatibs, pang-
 hoeloe's, enz.) te Palopo 14 in getal en de z.g. groote
 lansen voorzien van smalle punten welke over het
 Sjarat vormende).

Dergelijke sjawarts, doch met kleiner aantal
 leden, bestaan op alle Boegineesche districtshoofdplaat-
 sen. Hun verklaring beperkt zich tot huwelijken,
 echtscheidingen en bereddering van boedels.

Thal.

zide twee voornaamste talen in Loewoe gesproken zijn:
 het Boegineesch, en het Toradjasch van de bevolking
 der Toradjalanden. Het Boegineesch, dat in de vlakte
 van Palopo, Mambra en Malili gesproken wordt, is
 moeilijk aan te leeren door de vele verbuigingen en
 afleidingen. Het Toradjasch is gemakkelijker aan te
 leeren. Met eenige woordenkennis kan men door het
 naast elkaar zetten der woorden zinnen vormen en zich
 verstaanbaar uitdrukken. Met het Boegineesch is zulks
 niet het geval. Voor het Toradjasch zou het samenstel-
 len van eenvoudige woordenlijst en wel gewenscht zijn.
 (Is in bewerking bij de Zending). Voor het Toradjasch,
 gesproken in de Toradjalanden, bestaat nog geen hard-
 leiding, wel voor het Barre, gesproken in boven-Malili,
 van C.A. Kruijt.

Voor het Boegineesch bestaan handleidingen,
 o.a. van B.M. Matthes.

De talen der andere heidensche rassen, zooals
 de To Rongkong, To Sekko of To Lemo, To Lebani, To
 Lampoe, To Mataro, To Tambe E, de To Wawondoeka, de
 To Karongsi, de To Lamboetos en de To Rampi verschillen

weer

weer zooveel van elkaar, dat het aanleeren der talen hebben, is door dezen, ofschoon niet gemakkelijk, aan de daarvoor uitgezonden taalgeleerden moet worden nogwel eens in opstand te brengen, tegen ons gezag overgelaten.

De Toradja's voeren hun aanval gewoonlijk openlijk uit in groote scharen onder een oorver-

De voornaamste wapens van de bevolking van Loewoe is de lans en de klewang. Tot het afweren van houthouwen en steken draagt men een schild. Den achter-

Bij de Toradja's zijn de lanspunten breed ± 5 jkt c.M. en tot 40 c.M. lang. Bij de Boegineezen zijn de lansen voorzien van smalle punten, welke over het algemeen niet langer zijn dan 20 c.M. kale personen

Het houthouwapen, de klewang, is bij beide volken recht met een kort handvat en een lemmet van ± 50 c.M.

Het schild, veelal gemaakt van karbouwenhuiden, heeft vele vormen. Men ziet er, die lang en smal zijn, doch ook treft men breede aan. bende op de

Vuurwapens zullen nog wel in alle streken te vinden zijn, meest in den grond geborgen, meeren-deels zijn 't beaumontgeweren of jachtgeweren.

Kruit maakt de Toradja zelf. Daarom hebben zij, het liefst voorlaadgeweren, voorzien van een lont, omdat zij de munitie voor deze geweren, zelf kunnen aanmaken, wat niet mogelijk is voor de achterladers, daar zij hiervoor slaghoedjes noodig hebben, die zij van handelaren moeten kopen, wat hun bedoeling natuurlijk gauw verraadt. De Toradja is zeer zuinig met zijn geweren, in zoover dat hij ze goed verstoppt, gewoonlijk in holen onder den grond of in een bergwand, zonder aan de mogelijkheid te denken, dat zij daar wel eens geheel kunnen doorroesten, het aan-

larijghaftig van aarde is noch de Toradja noch de Boeginees, beide volken echter, tot het uiterste gebracht, kunnen de grootste doodsvrees niet te spreiden. De Toradja is wegens zijn sanguinischer aard en goedgelovigheid gemakkelijk op te ruien.

De Boeginees, waar de priesters invloed hebben, de Toradja's deze bergbentings wisten te verster-

e. Bewapening en vechtwijze.

27 }

hebben, is door dezen, ofschoon niet gemakkelijk, nogwel eens in opstand te brengen, tegen ons gezag. De Toradja's voeren hun aanval gewoonlijk openlijk uit in groote scharen onder een oorverdovend geschreeuw, daar zij zich zelf en hunne strijdmakkers door hun geschreeuw moeten aansporen. De hoorden blijven liefst op den achtergrond en vuren hun ondergeschoten enkel aan. Wikt de vijand, of zijn zij zeker van de overwinning, dan komen zij ook wel meer naar voren. Een onverhoedsche aanval van enkele personen uit een hinderlaag komt bij de Toradja's weinig voor. Door eenige salvo's onzerzijds een aantal Toradja's bij zoo'n massa-aanval op onze troepen, dan slaat gewoonlijk de bende op de vlucht en keert niet meer terug, tenzij in den nacht, en dan nog alleen wanneer hunne hoofden veel invloed hebben. Door mine vele vroegere oorlogen onderling, weten de Toradja's bijzonder goed sterke bontings te maken, gewoonlijk op de toppen van hooge heuvels met steile hellingen. Elke toradja-kampung is om zoo te zeggen een versterking of heeft een reduit waarin zij zich terug trekken bij een onverhoedschen aanval van den vijand. Tegen een ophanden zijnden strijd met onze troepen worden bijzondere sterke punten gekozen, die van te voren worden gereed gemaakt door het maken van wallen, voorzien van poorten, het aanleggen van bedekte wegen ten einde bij een beslegering uitvallen te kunnen doen, of wel daar evenwel gewoonlijk door eenige salvo's, gemakkelijk langs weg te vluchten, het bouwen van huizen, het aanbrengen van groote steenen en dikwijls ook te zorgen voor watervoorziening.

f. Woningen en gebouwen.

De krijgsgeschiedenis heeft geleerd, hoe duchtig de Toradja's deze bergbontings wisten te versterken

ken (Baroepeostelling, Bonte Batoe, Bonte Asoe, e.a.)
alle versterkingen van den rooverhoofdman Pong-
Tikoe).

De Boegineezen maakten hunne versterkingen ge-
woonlijk in de vlakke met als hindernissen aarden
wallen, moerassen of groote rivieren. Deze hadden
gewoonlijk een goede terugtochtsweg. Een bedreiging
dezer terugtochtsweg of een voortrukken onzer
troepen uit een richting van waaruit zij niet
verwacht werden, was gewoonlijk voldoende om de
bezetting de vlucht te doen kiezen. De versterking bij de Hongkong, (sergeant-majoor
Engelbert van Bevervoorde) het detachement onder
de luitenant Davis, dat den 5den Februari 1906
de versterking Saebonta vermaesterde, de kustver-
sterking van Pondjalae (Palopo) en uit den laatsten
tijd de aanval van Kap. Bach op de Topocca-stelling,
zijn voorbeelden om het bovengenoemde te staven.

In de Topocca-stelling bestond de bezetting
uit Boegineezen en Toradja's.
In de vlakke strijden de Boegineezen liever niet
openlijk, zooals de Toradja's. Zij verschuilen zich
liever achter huizen of boomen en daaruit plotse-
ling te voorschijn te treden wanneer hunne voor-
vechters daartoe het sein geven (voorbeeld A.R.
van Walcheren met de Afdeelingcommandant der
gewapende Politie bij de Kp. Redo (Larompang) in
1914). Dan wel wachten zij onze troepen op in een
hinderlaag, vallen er onmiddellijk eenige dooden aan
hunne zijde dan zoekt ook de Boegineez zijn heil
in de vlucht.

evenwel gewoonlijk door eenige salvo's, gemakkelijk
in het Sekko-gebied zijn de permanente woningen
is te stuiten en overgaat in een overhaaste vlucht.
zoo groot, dat daarin 30 à 40 families huizen.

f. Woningen en gebouwen.

De huizen der Toradja's zijn te onderscheiden
in twee soorten. De eerste soort zijn de huizen,
welke

Daar deze woningen uitgezochte haarden zijn van welke eenigszins permanent zijn. Dit soort huizen bezettelijke ziekten is door het bestuur verier ver- wordt veel in de Toradjalanden aangetroffen zijn ge- boden deze huizen te bewonen en moeten er afzonderlyke heel van hout en van buiten fraai versierd met hout- huizen voor de familie's gebouwd worden. Hier bestaat snijwerk en beschilderingen.

Huizen met 3 tot 5 families vindt men echter nog Alle huizen zijn paalwoningen. De permanente overal. Ook dit zal echter geleidelijk veranderen. staan ongeveer 2.5 à 3 M. boven den grond en bestaan uit drie of vier vertrekken achter elkaar gelegen, huizen een heel eind uit, zoodat voor het huis een welke naar voren $\frac{1}{2}$ M. in hoogte afnemen. Een huis van plaats is waar men nog tegen den regen beschut is. een Poeng heeft vier vertrekken, dat van een tomakaka. Deze plaats wordt gewoonlijk ingewonen door een bale mag er slechts 3 bevatten. Het middelste vertrek, bale of men heeft er een soort balkon gemaakt, waarin de opening om binnen te komen, is voorzien Op deze balkons waven de vrouwen hun kains en zit van een stoekplaats. De beide vertrekken ter weers- zide zijn slaapvertrekken. De deur is gewoonlijk

Op de terrassen waarop de huizen staan, vindt een vierkant gat in de zijwand vlak naast de stoek- men daarvoor gewoonlijk de padischuren, ook op palen plaats, en als regel van zulke kleine afmetingen dat Deze schuren hebben dezelfde vorm als de huizen, een militair met het leergoed om, zich er door moet doch bestaan slechts uit een vertrek. De wanden zijn wringen om binnen te gaan.

Soms bestaat de deur uit een luik in den van bordesje gemaakt, vlak onder het luik, dat voor- vloer van het vertrek juist naast de stoekplaats.

zien is van een zeer kunstige sluiting. Onder de In het achterste slaapvertrek is gewoonlijk vloer van de schuur is een tweede planken vloer nog een luchtgat, dat door de bewoners nog wel eens aangebracht op $\frac{1}{2}$ M. boven den grond, die ook als gebruikt wordt om het huis te verlaten.

De wanden zijn van zulk hard hout, dat men met

De tweede soort woningen welke een oppervlakte een bijl flink moet slaan om er een barst in te hebben van 3 x 5 M. zijn niet verdeeld in afzonder- krijgen.

Het dak bestaat uit bamboe sirappen, welke $\frac{3}{4}$ wat er verder overschiet wordt overdag gebruikt als tot 1 M. lang zijn. De lagen dezer sirappen zijn zit- en des nachts als slaapkamer. De wanden zijn in dikwijls zoo talrijk, dat het dak ongeveer $\frac{3}{4}$ M. dik den regel van bamboe in sommige streken ook wel van is. De bok wordt eerst afgesloten met idjoek (aren- boomschors. Deze woningen zijn niet zoo hoog op palen, vezel) en daarna met geslagen bamboe. Het dak is gewoonlijk ingedekt met slang-alang en liggen gauw een geliefkoosde plek om daarin lanssen, klewangs en tegen den grond.

zelfs vuurwapens te bewaren.

In het Sekko-gebied zijn de permanente woningen ook op palen van 3 tot 4 M. hoog. De trappen zijn zoo groot, dat daarin 30 à 40 families huizen.

Elke familie heeft dan een vertrek van 4 bij

5 M. en er 3 tot 4 families met elkaar een stoekplaats

Daar deze woningen uitgezochte haarden zijn van
 besmettelijke ziekten, is door het bestuur ver-
 boden deze huizen te bewonen en moesten er afzonderlyke
 huizen voor de familie's gebouwd worden. Ieder bestaat
 uit huizen met 3 tot 5 families vindt men echter nog
 overal, ook dit zal echter geleidelijk veranderen.
 Aan de voorzijde steken de nokken van de huizen een
 heel veind uit, zoodat voor het huis een
 plaats is, waar men nog tegen den regen beschut is.
 Deze plaats wordt gewoonlijk ingenomen door een bale,
 bale, of men heeft er een soort balkon gemaakt.
 Op deze balkons weven de vrouwen hun kane en zit
 des middags de familie bijelkaar. B.

g. Middelen van bestaan.

Rijst.

Op de terrassen waarop de huizen staan, vindt
 men daarvoor gewoonlijk de paddischuren, ook op palen.
 Het hoofdmiddel van bestaan in de onderscheidingen
 Deze schuren hebben dezelfde vorm als de huizen,
 Palopo, Rante, Pao, Makale en Masamba is de rijstbouw.
 doch bestaan slechts uit een vertrek. De wanden zijn
 Deze wordt gedreven op droge en ratten sawah's.
 van hout en poeloepoe en in de voorwand is een soort
 laatste kunnen door middel van primitieve water-
 van bordesje gemaakt, vlak onder het luik, dat voor-
 leidingen het geheele jaar bevoeld worden.
 zien is van een zeer kunstige sluiting. Onder de
 De droge en van regen afhankelijke natte
 vloer van de schuur is een tweede planken vloer
 sawah's hekken in den regel door de overvloedige
 aangebracht op $\frac{1}{2}$ M. boven den grond, die ook als
 gedurende circa 9 maanden van het jaar, geen
 rust en zitplaats dienst doet.
 gebrek aan water. Het water op de sawah's laat men
 De tweede soort woningen welke een oppervlakte
 meestal staan tot kort voor de oogst, hoofdzakelijk
 hebben van 3 x 5 M. zijn niet verdeeld in afzonder-
 tegen rattenplaag. In vijvertjes op de sawah's wordt
 lijke vertrekken. Een gedeelte dient als keuken en
 visch gekweekt. De oogstven planttijd in de verschil-
 wat er verder overschiet wordt overdag gebruikt als
 lende onderafdeelingen roepen uitse, het ter waarde
 zit- en des nachts als slaapkamer. De wanden zijn in
 De Rijst komt in drie soorten op de markt.
 den regel van bamboe in sommige streken ook wel van
 n.l. wit, gemengd en rood tot de prijs van respectie-
 boomschors. Deze woningen zijn niet zoo hoog op palen,
 velijk f 8.- tot f 12.-, f 6.- tot f 8.- en van
 gewoonlijk ingedekt met alang-alang en liggen gauw
 f 4.- tot f 6.-. Zij het vleesch, hetzoo, het suiker
 tegen den grond.

Ter plaats Palopo is steeds rijst verkrijg-
 De huizen der boegineesche bevolking staan
 baar zoo niet uit de onderafdeeling zelf, dan toch
 ook op palen van 3 tot 4 M. hoog. De trappen zijn
 uit de Toradjalanden.
 steil. Als leuning doet meestal tijde dienst een
 De rijst op natte velden wordt in de onder-
 loshangende
 afdeeling palopo op eenigszins belangrijke schaal

Talke jaren loshangende rottan, welke aan het dak is bevestigd, van verbouwd in de landschappen: Larompong, Badjo, Rante de bevolking. De huizen bestaan uit een doorloop, waaraan grenzen zijn in de twee, drie of vier vertrekken, welker vloer $\pm$ 40 c.M. Boea) en Latospa. De vloer is dan die van de doorloop. De vloer bestaat uit dunne bamboe-of pinanglatten. In de doorloop vindt men een of meerdere stoekplaatsen. De wand is van bamboe of van de nerf van den sagoepalm. In alle landschappen der onderafdeelingen; de Toradja-tusschenwanden van de vertrekken zijn ook soms van landenvormen een rijstgebied. In de onderafdeeling Masamba-langs het overdag wordt opgebonden en waarin de bedfournituren van de Rongkong en in de hoogvlakte van Sekko en Lemo, zijn, (een mat en eenige hoofdkussens). moet rijst van tijd tot tijd uit Palopo worden aangevoerd. Gebouwen geschikt voor het onderdak brengen van troepen zijn genoemd in bijlage B. In Malili moet rijst worden ingevoerd.

Palopo
Rante-Pao
Makale
Masamba
Larompong
Badjo
Toradja
Seko
Lemo
Mingko
Boea
Latospa

g. Middelen van bestaan.

Rijst. (Het hoofdmiddel van bestaan in de onderafdeelingen

Palopo, Rante-Pao, Makale en Masamba is de rijstbouw. Deze wordt gedreven op droge en natte sawah's. De laatste kunnen door middel van primitieve waterleidingen het geheele jaar bevoeid worden.

De droge en van regen afhankelijk natte sawah's hebben in den regel door de overvloedige Loewo regene, gedurende circa 9 maanden van het jaar, geen gebrek aan water. Het water op de sawah's laat men po, meestal staan tot kort voor de oogst, hoofdzakelijk tegen rattenplaag. In vijvertjes op de sawah's wordt visch gekweekt. De oogsten planttijd in de verschillende onderafdeelingen lopen uiteen, tot ter waarde van 1 De rijst komt in drie soorten op de markt, n.l. wit, gemengd en rood tot de prijs van respectievelijk f. 4.- tot f. 6.-, f. 3.- tot f. 5.- en van f. 4.- tot f. 6.-, hetzij met visch, hetzij met suiker.

De droge en van regen afhankelijk natte sawah's hebben in den regel door de overvloedige Loewo regene, gedurende circa 9 maanden van het jaar, geen gebrek aan water. Het water op de sawah's laat men po, meestal staan tot kort voor de oogst, hoofdzakelijk tegen rattenplaag. In vijvertjes op de sawah's wordt visch gekweekt. De oogsten planttijd in de verschillende onderafdeelingen lopen uiteen, tot ter waarde van 1 De rijst komt in drie soorten op de markt, n.l. wit, gemengd en rood tot de prijs van respectievelijk f. 4.- tot f. 6.-, f. 3.- tot f. 5.- en van f. 4.- tot f. 6.-, hetzij met visch, hetzij met suiker.

h. Klappers.

Ter hoofdplaats Palopo is steeds rijst verkrijgbaar zoo niet uit de onderafdeeling zelf, dan toch Larompong, Soali, Badjo, Ponrang, Boea, Masamba, uit de Toradjalanden. Malangka-Masamba en aan de heele kust van Mingkoka. De rijst op natte velden wordt in de onderafdeeling palopo op eenigszins belangrijke schaal

verbouwd

Telken jare heeft uitbreiding van de aanplant plaats, zoewel van verbouwd in de landschappen: Larompong, Badjo, Rante de bevolking als van de concessies, welke laatste het belangrijkste zijn in de onderafdeeling Malili.

Balla, Pentilang (Boven Boea), Boea, Songka (Beneden

Boea) en Latoepa.

De coprabereiding is slechts in de zuidelijke landschappen van Palopo en in Mengkoka algemeen.

In 1922 bedroeg de oogst in de onderafdeeling Palopo circa 37000 picol, waarvan Badjo alleen 20000.

koffie.

Deze koffielaanplant is vooral in de Toradja-landen, in de onderafdeeling Rante-Pao en Makale.

In alle landschappen der onderafdeelingen; de Toradja-landen vormen één rijstgebied.

In de onderafdeeling Masamba langs het dal van de Rongkong en in de hoogvlakte van Seko en Lemo, moet rijst van tijd tot tijd uit Palopo worden aangevoerd.

In Malili moet rijst worden ingevoerd.

In Kolaka wordt de rijstbouw op nette sawah's intensief doorgevoerd; rijst wordt echter nog ingevoerd.

maïs

De maïs wordt in Loewoe overal in de vlakte

zoewel als in de bergstreken verbouwd, het meest geschat op circa 10000 picol.

Tuinbouw.

Zij is na de sago een hoofdbestaanmiddel van de bevolking en wordt geregeld op alle passers in Loewoe tweede gewassen zoals: olie, katella, katjangsoorten, laboe en bladgroenten, bijna alles voor eigen gebruik en aanplantingen.

sago

Het is overbekend, dat de kuststreken van Palopo, Masamba, Malili en Kolaka, als het ware één sagobosch zijn. Van aanplant van sago is geen sprake. De palm

plant zich in de lage waterrijke landen zelf snel in Palopo wordt door Chineezzen de groententeelt beoefend. Overal komt de arenpalm in het wild voor, waaruit de arensuiker wordt bereid, die op alle passers aan de markt wordt

gebracht evenals de balok of palmwijn, de geliefkoosde drank der bevolking. Er zijn streken, waar men niets anders

dan sago eet, hetzij met visch, hetzij met suiker. Kleine hoeveelheden klapperolie in flesschen verkocht, worden in Palopo

klappers.

Groote klapperaanplantingen komen voor in Larompong, Soeli, Badjo, Ponrang, Boea, Esboenta, Malangke-Masamba en aan de heele kust van Mengkoka.

Telken

Telken jare heeft uitbreiding van de aanplant plaats, zoowel van de bevolking als van de concessies, welke laatste het belangrijkste zijn in de onderafdeeling Malili.

De coprabereiding is slechts in de zuidelijke landschappen van Palopo en in Mengkoka algemeen.

Koffie.

Deze koffiecultuur wordt gedreven in de Toradjalanden, Rante-Pao en Makale, de laatste jaren is deze cultuur intensief onder handen genomen en zal zij een goede toekomst tegemoet gaan.

De tuinen zijn aangelegd op humusgronden van het hooggebergte dikwijls ook op kalkrotsen; het meest op de woonerven der kampongs.

Het meest wordt de zeer rijkdom beoefend te Palopo en Sengkala, Makale, Mingkindik en Taleong van de onderafdeeling Makale; Pangala (Beroepoe koffie) van de onderafdeeling Rante-Pao en het onderdistrict Rante-Tabang van Palopo in de nabijge toekomst ook Boven-Masamba.

De aangeplante koffie is Javakoffie.

De jaarlijksche koffiecoogst van de Toradjalanden wordt geschat op circa 10.000 picol.

Jacht.

Deze strekt zich uit tot de aanplant van verschillende tweede gewassen zoals: obie, katella, katjangsoorten, laboe en bladgroenten, bijna alles voor eigen gebruik en aanplantingen van pisang en op de woonerven van suikerriet en tabak.

In Makale en Rante-Pao verbouwt men aardappelen van zeer goede kwaliteit.

In Palopo wordt door Chineezeden de groententeelt beoefend.

Overal komt de arenpalm in het wild voor, waaruit de arensuiker wordt bereid, die op alle passers aan de markt wordt gebracht evenals de balok of palmwijn, de geliefkoosde drank der Toradja's.

Kleine hoeveelheden klapperolie in flesschen verkocht, wordt in Palopo op de passer gebracht.

Tuinbouw.

Veestapel.

paarden (Zie bijlage C). Het aantal verwilderde karbouwen in de bosschen van Kolaka, Malili, Masamba, die in groote kudden rondzwerven, is zeer groot en niet in cijfers

De prijs der 2/3 flesch is f 0.30.
 Zoutaenmaak heeft hier niet plaats. De
 Chinese handelaars in zout maken daarmee telken
 jaar enorme winsten.

Waar levensmiddelen in ruime mate verkrijgbaar
 zijn vindt men op bijlage C.

Visscherij wordt aan de kustplaatsen op
 kleine schaal gedreven. Men vischt met sleepnetten
 en aan de mondingen der groote rivieren met sero's.

Uitvoer van visch heeft niet plaats. Het
 meest wordt de zeevischvangst beoefend te Palopo en
 Kolaka.

De Boeginees is een liefhebber van de
 jacht op herten. Bij zee'n jacht wordt het wild door
 drijvers en honden opgedreven, komt in de vlakte
 en wordt dan door jagers te paard achtervolgd en
 gestrikt.

De jachttijd is slechts voor de helft van
 het jaar geopend.

De Toradja jaagt graag op het wilde varken,
 waarvoor zij vallen zet, en in sommige streken op de
 anoeang (koehart) een soort antiloo, welke veel voor-
 komt in de bosschen van het Latimodjonggebergte en in de
 bosschen van het gebergte van de boven-Rongkong en de
 Sekko.

In Makale wordt passer gehouden ter hoofd-
 plaats, te Lali, Mabale, Leatoeng en Romboeng; verder
 meestal uitgezonderd in de Toradjalanden, waar men
 in kleinere kampongs van de andere landschappen en
 karbouwenkralen heeft, in het wild loopend. Voor de
 sawaharbeid worden de noodige karbouwen opgevangen
 bevolking Boeginees is, wordt evenals in Poirang
 in groote karbouwen-vallen.

voor taxatie van het aantal tamme karbouwen en
 slecht bezocht. De bezoekers zijn meestal Toradja's,
 paarden (Zie bijlage C).

Het aantal verwilderde karbouwen in de
 bosschen van Kolaka, Malili, Masamba, die in groote
 kudden rondzwerven, is zeer groot en niet in cijfers

Visscherij.

Handel.

Jacht.

Veestapel.

op telgevenheide zijn niet levendig bezocht.

De gemiddelde prijs voor een volwassen witten buffel bedraagt f. 40.- voor een zwarten dito f. 60.-
 vis Paardenstoet erijen vindt men alleer in deers, onderafdeeling Makale. groenten, een weinig uien en
 Het aantal tamme varkens, voor de beide groep en Toradja landen wordt geschat op 100,000 bak, sirih, voor de onderafdeelingen Palopo, Masambaten Mahili op 50.000. De houding: zout, klapperolie, sarden potten,
 De binnenlandsche handel gedreven op de gereedpassers der onderafdeelingen, is alleen op de mogelijke hoofdplaatsen van eenige batekenis.

Handel.

De passers ter Makale, Rante Pao en Palopo worden zeer druk bezocht; vooral die van Rante Pao, waar het aantal bezoekers varieert tusschen de 3000 en 4000, het aantal verkoopers tusschen 300 en 400. In de katti in de Onderafdeeling Palopo komen als de passerplaatsen in aanmerking: Soelie, Larompong, sache Badjo (rijst) Palopo en Padangalipang. In 1922 niet in Rante Pao de hoofdplaats, Tokarao, Baloesoe, Tondon, Kalambe, Rondok Littah en Panga. van ontw. minder belangrijk zijn die van Manggala, goud-Boentao, Rante Boea, Madandan, die hun passers hebben respectievelijk te Popo, Koasik, Boentao, Kamboetoe en Raboeng. messen en landbouwgeredschappen, die zij, ver van Makale wordt passer gehouden ter hoofdplaats, te Lali, Mabale, Leatoeng en Remboeng; verder in kleinere kampongs van de andere landschappen. In de In Masamba, waar het grootste deel van de bevolking Goeginees is, wordt evenals in Ponrang koka, en de andere hoofdplaatsen in Palopo, de passers zijn slecht bezocht. De bezoekers zijn meestal Toradja's. Van een aparten passerdag kan daar niet gesproken worden, zij zijn de weefsels van Sedang, Baloesoe en Rong. In Mahili is een passer ter hoofdplaats, evenzoo

goud

GEZONDHEIDSGESCHIED.

te Kolaka, beide zijn niet levendig bezocht.

De meest voorkomende handelsartikelen zijn: stukken van Laboni, Sekko en Bano, als ook het rijst, padi, beras Ketan, verschillende soorten visch en zoute visch, ketella, katjang, klappers, Pisang, laboe en andere groenten, een weinig ufen en lombok, dikwijls ook ooft, doerian, langsep en andere vruchten; aan genotmiddelen tabak, sirih, pinang, gambir, kalk en sagoeer; aan artikelen voor de huishouding: zout, klapperolie, aarden potten, bamboe en ander vlechtwerk en eenig landbouwgereedschap; aan artikelen uit het buitenland: alle mogelijke manufacturen en kramerijen.

In 1911 werd aan terrein door het gouvernement in eigen exploitatie genomen tusschen de Sedang rivier van af haar oorsprong tot aan de Maingoes. Het etablissement werd gezet in Sajak Er werd geëxploiteerd op speed zonder bevredigende resultaten. lood werd veel vangt getroffen. Bedde voor

T goud

Als betalingsmiddel geldt het gewone Hollandsche geld; de duit is sedert de muntzuivering in 1922 niet meer geldig.

De nijverheid staat op een lage trap van ontwikkeling. In Palopo en Malili zijn eenige goud- en zilversmeden.

Wapensmeden heeft men in Loewoe zeer vele, doch de kapmassen en landbouwgereedschappen die zij vervaardigen zijn ruw. In Sekko en Makale zijn ijzersmelterijen.

De matten die men vervaardigt in Palopo, Sekko en de Toradjalanden zijn grof. Alleen de manden en andere artikelen in Mingkoka, vervaardigd van alami (orchideestergel), zijn zeer fijn.

Weverijen vindt men allerwege zoowel in Boegineesche als in de Toradjalanden. Fraai zijn de weefsels van Sadang, Baloeoe en Rongkong van Europeesch garen geweven.

de bergbevolking, zogzichten onder die der kust en
 Vermelding verdient nog het bamboesnijwerk
 (die) der bergstreken, vooral in den tijd van het be-
 van Rante-Pao en Makale en de boomschorskleeding,
 werken der sawah's en in de streken waar de bevolking
 stukken van Leboni, Sekko en Rampi, alsook het
 leeft in kazernestizen; die elk naar 100-200 menschen
 vervaardigen van houten zadels in (boven-Masamba,
 herbergen (Sekko en Lemo).

Voor mannen en vrouwen worden in de Toradja-
 syphillitis en andere vrouwenziekten komen in
 landen en in mingkoka hoeden gemaakt, in Mingkoka
 Loewoe vooral te Palopo en in de beide Toradjalanden
 weder van alami.

veel voor de verboden gebruik of diernaak in huis
 Rottanmatten worden vervaardigd in Badjo
 Voor onze komst werd de bevolking gedecimeerd
 Larompong en Malili; fijn werk is het niet.
 door de pokken; door de vaccinatie zijn de pokken-

Ten slotte dient nog te worden vermeld de
 epidemieën in korten tijd tot staan gebracht, trekken
 vervaardiging van prauwen, en zeewaardige schuiten

De ongezonde centra's zijn wel die kampongs,
 aan de kust van Palopo, Malili en Kolaka,
 welke midden in de bako bako, vlak aan de kust zijn

In 1911 werd een terrein door het Gouver-
 gelegen, waar het drinkwater bijzonder verontreinigd
 nement in eigen exploitatie genomen tusschen de
 is door bovenstrooms wonende bevolking, zoals ver-
 Sadang rivier van af haar oorsprong tot aan de Ma-
 Soupeetin, Sampang, Parere, Larompong, Soeli, Tjimpoe,
 soepoe. Het etablissement werd gezet in Sasak,
 Pourang, Balundai en Malili.

Er werd geëxploiteerd op ~~groote~~ zonder bevredigende
 resultaten; lood werd veel aangetroffen. Reeds voor
 onze aankomst werd lood aan een Chineeschen handelaar
 alhier verkocht.

Zoowel in de Heidensche als in de Moham-
 De exploratie in Malili heeft uitgewezen, dat
 medische landen van Loewoe is het aantal pemali-
 nikkel en ijver in groote hoeveelheden voorkomen.
 gebruiken legio. Nochtans bestaat er onderlinge

over in algemeen zie kan de gezondheidstoestand
 in Loewoe gunstig genoemd worden, bruikelijk kar-
 bouwinden drogen tijd; dat gedurende slechts enkele
 maanden van het jaar, laat de gezondheid te wenschen
 over den dood in het zielenland verrijkt worden.

Koorts en buikziekten in verschillende
 vormen komen alsdan allerwegen voor, die dikwijls
 een epidemisch karakter dragen en vele slachtoffers
 eischen, laten vallen en moet men ze met een touw en

late Zoowel de bevolking der kuststreken als die
 der bergstreken worden het meest geteisterd door
 malaria. (nao datling, zacht, dat met kind tot se pong)

Huidziekten komen algemeen voor onder
 de

T goud

Onderwijs.

Volksgebruiken.

Gezondheidstoestand.

de bergbevolking, Oogziekten onder die der kust en (die) der bergstreken, vooral in den tijd van het bewerken der sawah's, en in de streken waar de bevolking leeft in kazernehuizen; die welkneen 100-200 menschen herbergen (Sekkoeen Lemo), ziekinstrumenten te bespelen,

dus syphillissen en andere vrouwenziekten komen in Loewoe vooral te Palopo en in de beide Toradjalanden veel voor. Het is verboden gember of djerook in huis

te brengen. Voor onze komst werd de bevolking gedecimeerd door de pokken; door de vaccinatie zijn de pokken en epidemieën in korten tijd tot staan gebracht. De trekken

70. De ongezonde centra's zijn wel die kampongs, welke midden in de bako bako, vlak aan de kust zijn gelegen, waar het drinkwater bijzonder verontreinigd is door bovengestroomde bevolking, zooals, verbonoepoetih, Sampano, Parere, Larompong, Soeli-Tjimpoe, Ponrang, Balandai en Malili, geen vleesch buiten de kampong worden vervoerd.

Onderwijs wordt gegeven in gouvernements Bij de toegangen der geteisterde kampongs zendingen- en Landschapsvolksscholen (Zie bijlage D). worden poorten gemaakt van blaren en na beëindiging

der zijde. Zoowel in de Heidsche als in de Moham- medaansche landen van Loewoe is het aantal pemali-gebruiken legio. Nochtans bestaat er onderlinge overeenkomst in die gebruiken.

10. Bij doodenfeesten is het gebruikelijk karbouwen en varkens te slachten; de adat toech schrijft voor, dat met de geslacht karbouwen de bezittingen van den doode in het zielenland verrijkt worden.

30. In de Boegineesche landen zijn de pemali-gebruiken bij epidemien; verplicht een bamboe le. Bij het plukken van klappers is het verboden deze te laten vallen en moet men ze met een touw laten zakken, de moedermaak.

20. Bloedstorten van welk dier ook in de kampongs (tao detjing) geldt, dat het kind tot zepongs leeftijd door de ouders te bepalen, den grond niet mag betreden.

Onderwijs.

Volksgebruiken.

In de Toradjalanden mag, zoodra de zwangerschap is ingetreden, het slachten en schoonmaken ge-

beurt dus daar buiten.

1e. Men mag niet smeden (de aanfaking met ijzer

3e. Het is verboden te weven.

4e. Het is verboden muziekinstrumenten te bespelen,

dus ook het slaan op de gong bij binnenloopen

of uitvaren der prauwen.

5e. Men mag geen gemeenschap hebben met andere vrouwen, waar

5e. Het is verboden gember of djerook in huis te hebben.

6e. Men mag niet slachten, daar anders

6e. Men mag niet gewapend de woning binnentreden

of een scherp voorwerp in huis uit de scheede trekken

7e. Bij pokken is het verboden zwarte ketan

te eten.

8e. In de Toradjalanden zijn deze gebruiken

voor de nummers 2, 6 en 7 bovengenoemd, gelijk, ver-

der mag er niets buiten de kampongs worden verkocht

en van geofferde dieren mag geen vleesch buiten

de kampong worden vervoerd.

Bij de toegangen der geteisterde kampongs

worden poorten gemaakt van blaren en na beëindiging

der ziekte wordt een offerfeest aangericht als dank,

dat de booze geesten vertrokken zijn.

Zoolang een kind gezoogd wordt, is het in

Boegineesche landen verboden:

1e. In huis te twisten.

2e. Onder het huis te loopen onder de plek, waar

het kind ligt; deze plek wordt dan ook aangegeven

door afhappende bladeren.

3e. Wanneer de moeder het huis uit moet voor

het een en ander, is zij verplicht een bamboe

mede te nemen waaromheen een in olie gedrenkt touw;

dit moet gedurende haar afwezigheid blijven branden

anders verzuurt de moedermelk.

4e. Voor lieden van adel (anak aroeng) en ge-

goeden (tao detjing) geldt, dat het kind tot zekeren

leeftijd door de ouders te bepalen, den grond niet

mag betreden.

(In rijken)

L de ...

L de ...

(riken) In de Toradjalanden mag, zoodra de zwangerschap is ingetreden:

- 1e. De man niet smeden (de aanfaking met ijzer doet het bloed als roest worden). Hierbij wordt een
- 2e. Zijn hoofdhaar niet laten afknippen, daar oefferd, anders het kind zonder haar zal blijven, aan. Het
- 3e. Geen gemeenschap hebben met andere vrouwen, waar mede hij niet getrouwd is; indt in het 14de of 15de
- 4e. Geen kip of andere dieren slachten, daar anders zijn vrouw een miskraam zal krijgen;
- 5e. De vrouw mag niet met den rug naar de deur zitten, daar anders een geest ongemerkt zou kunnen binnen komen; om de een of andere reden gebonden, niet de
- 6e. Zij mag niets eten; waar een bedorven lucht esch warden is; is dit offer gebiedend. Doel is het
- 7e. In huis mag niemand achter een zwangere der vrouw loopen; binden der aren tot bosschen, het
- 8e. Buiten brengt het loopen vlak achter een zwangere vrouw haar onheilen aan *loopen, dit!*

Beginnen de weeën; dan mogen zich binnenshuis geen knopen bevinden in touwen, sarongen enz.; alles wat hangt wordt op den vloer gelegd; ijzeren voorwerpen en haren worden uit het huis gedragen. Bij de geboorte worden drie dagen achter een, achtereenvolgens geslacht: een kip met gele pooten, een varken en een karbouw, als offer aan Tong Matowa (de opper god) en de dewata's; bij minder goeden slacht men slechts een kip.

Gedurende deze drie dagen is het verboden (iets uit het huis te dragen; mag de vader niet de hogaan werken en de moeder zich niet ver van de woning verwijderen, of witten snavel hebben; de kip grijsveeren, het kind wordt gedurende die drie dagen aan ten eenander vrouwe zoogen gegeven en is het verboden het kind met rijst of pisang te voeden. Kampong met de kinderen van Poangs (vorsten) en Tomakaka's et

geslachten (riken)

De man en
De vrouw

De man
De vrouw

(rijken) mogen niet worden geschoren nadat een varken is geofferd.

Het beenlijde van de waterleiding aan de Dewa-jaar plaats met een scherp mesje. Hierbij wordt een karbouw, een varken en een kip door Poeangs geofferd, de andere stonden kunnen met minder volstaan. Het zelfde offer is ook voorgeschreven bij het afvijlen der tanden hetgeen plaats vindt in het 14de of 15de levensjaar. uit drinken, krachtig en gezond mogen gebruiken bij de rijstaanplant.

a. Boeginesche landen. Wanneer de halmen vrucht zetten, mogen de persoon om de een of andere reden gebonden, niet de kampong binnenkomen; ook mag daarin geen hertevleesch worden gebracht.

Het aanleggen der sawah's, het uitzaaien der bibit, het vastbinden der aren tot bosschen, het opbrengen der padi in de schuren, geschiedt door mannen.

Het overplanten van de bibit, het halen van de padi uit de schuren geschiedt door mannen en vrouwen.

Drie dagen na het planten wordt weder een Het wieden der sawah's (in enkele streken helpen de mannen ook daaraan mee) het snijden en stampen der padi, geschiedt uitsluitend door vrouwen.

Het neerslaan, weggappen of uitrukken van de te veld staande padi is zeer pemali.

b. Toradjalanden. Een haan en een hen offeren.

Bij het in orde maken van de waterleiding (mangkaro kalo) wordt een haan of kip geslacht, de haan moet witte pooten en ooren, bruinachtige veeren en een zwarten of witten snavel hebben, de kip grijze veeren, witte pooten en ooren en een witten of zwarten snavel. Het slachten heeft plaats door de Pareng, de Ambe's of Matoewa'soeloe (oudste uit de kampong met de nakoming der pemali's belast). Stukjes van het

geslachte dier worden in een bamboe gerocosterd en aan de Oostzijde van de waterleiding aan de Dewata's Salo (rivier) geofferd. Doel van het offer is de hulp in te roepen der Dewata's, opdat de waterleiding stroom van padi tusschen zonsopgang en

Drie dagen later worden bij de putten nabij de sawah's 3 kippen geofferd om de Dewata's levenskracht te vragen voor het water der putten, opdat zij die er uit drinken, krachtig en gezond mogen worden.

Drie dagen na dit offer worden de kweekbedden in orde gemaakt.

Bij het dorschen der zaadpadi kan weer een haan of hen als boven beschreven geofferd worden; voor een Poeng is dit offer gebiedend. Doel is levenskracht te vragen voor de zaadpadi.

Voor het zaaien worden drie potjes gekookte rijst in pisangbladeren op de dijken gedeponeerd voor de Dewata's. De rest van de medegenomen rijst deelt de offeraar met de kamponggenooten. Doel als bij het voorgaande offer.

Drie dagen na het planten wordt weder een haan geofferd op de sawahdijk voor de Dewata's sawah om deze te vragen de padi te beschermen tegen ziekten en plagen.

Zoodra de uitgeplante padi last van muizen begint te ondervinden, gaat de geheele bevolking op de aangetaste sawah een haan en een hen offeren. Doel van het offer is vergiffenis te bekomen voor mogelijke zonden door de kamponggenooten begaan.

Drie dagen nierna offert men op een plaats, welke als pemali bekend staat, 3 varkens, welk offer ten doel heeft, de padi, voor verdere ziekten en plagen te sparen. (dit offer wordt beschouwd door alle kampongbewoners te zijn geslacht).

Op

- p. het begraven van lijk van Parengs voor de
Op dezen offerdag worden door een Parengs, de
de Ambe's of Matoewa's Oeloe de volgende pemali's
bekend gemaakt, welke 12 dagen in acht genomen moe-
ten worden:
a. het stampen van padi tusschen zonsopgang en
opgang.
b. het 's nachts schreeuwen (vertoornen Dewata's)
c. het kappen van levend hout in de kampong (kleine
boomen en bamboe uitgezonderd) (schrikken der
padiplant)
d. het wasschen van kleeren bij de putten (padikor-
rels zouden gevuld worden met wit vocht)
en het geheel afrooien van een obituin (de muizen
zouden hetzelfde doen met het padiveld)
f. het ompspitten van tuinen.
g. het vervoeren van witte karbouwen (de padi zou
voos worden).
h. het slachten en eten van karbouwen en vorkers-
vleesch; ook het kastreeren van dieren (de padi-
planten zouden schrikken van het geschreeuw)
i. voor Parengs's het eten van gekookte spijzen buiten
zijn woning.
j. voor Parengs's het uitoefenen van den bijslaap
met andere vrouwen.
k. het wegdragen van vuur uit het huis van den Pa-
rengs door andere personen dan die huisgenooten.
l. het maken van ketoePAT; in het algemeen van eet-
waren in groene bladeren.
m. het brengen van vleesch in de huizen, van de
Parengs's.
n. het uitpakken van mawah's (weefsel op de dooden-
feesten gebruikt) en andere goederen die in kisten
en manden bewaard worden.
o. voor Parengs's het zich ver verwijderen van huis
(anders kan hij niet voor de opberging van de pemali's
waken)

p. het begraven van lijken van Parengé's voor de oogst. (de ziel blijft voor de nakoming der pemali's waken).
q. het geheel afplukken van een tros pisang.
r. het 's nachts vullen van een waterhouder ⁴ een put of een bron.

s. het 's nachts met water gevuld houden van de bamboe's.

Na verstrijking van de 12 dagen wordt van dezelfde plaats afgeroepen, dat de vorige pemali's geëindigd zijn en dat tot na de opberging van de oogst het verboden is kippeneieren en klappers te vervoeren of vast te houden. Den middag voor het begin van de padisnit wordt weer een kip geofferd en zegen in te roepen voor den oogst. Denselven avond kookt men binnenshuis rijst in een bamboe welke den volgenden morgen, op de plaats waar het water uit de sawaha stroomt, met een flinke bos gesneden padi door een vrouw, op den dijk wordt gelegd tot offer aan de Dewata van het uitstroomende water.

Daarna begint het snijden. De op dezen dag gesneden padi, is bestemd voor de padisnijders.

Zoodra deze padi droog is (gedroogd op de droogplaatsen) en door de snijders gebruikt kan worden (na 1 - 4 dagen), zet men het padisnijden voort. De gesneden padi wordt in bossen op ^{rijen} ~~1/1/1/1~~ gelegd op de droogplaats, te beginnen in het Oosten. Deze padi wordt bewaakt door een kaonan (slaaf) echtbaar, dat tevens het snijloon uitrekent voor de snijders.

Trie of vier dagen na afloop der oogst worden de bossen uit elkaar gehaald (meteen geteld) en te drogen gelegd. Het vleesch wordt ongerookt in 33

Voor de opberging daarin wordt voor 3 dagen padi buiten gehouden daar het weghalen van de padi uit de schuren 3 dagen na de opberging verboden is.

Bij het afsluiten van de schuur wordt op de droogplaats rijst geofferd.

Is de oogst van de gehele kampong (welk tijdstip door de pareng's wordt bepaald) in de schuren ondergebracht, dan wordt een varken en rijst geofferd aan Pong Matowa en de Dewata's.

Na bovenvermeld offer mag de schuur geopend worden om er padi uit te halen.

Enigen tijd nadat iemand gestorven is, wordt door massage de darmen van hun inhoud ontlast en daarna het lijk gewasschen en met klapperolie ingesmeerd.

Het lijk met mooie gewaden, gekleed en van sierraden voorzien wordt in lange witte lappen gewikkeld zoo stijf en dik, dat men weinig last ondervindt van de ontbinding.

Daarna ^{wordt} het lijk in het midden van het woonvertrek op den vloer gelegd met het hoofd naar het Westen en daaronder tot opvang van het lijkwater pinangbladschedes opgehangen.

Aan het voeteinde worden voor de nog in huis vertoevende ziel allerlei eetwaren gelegd.

Met den dag van overlijden, is het de naasten familielieden verboden rijst te eten, terwijl op het eerste doodenfeest de weduwe of weduwnaar van vorstelijken bloede gedurende 5 dagen in een soort bamboekool wordt opgesloten en het haar (hem) verboden is gedurende dien tijd den grond te betreden, een groote boodschap te doen of iets anders te gebruiken dan klappers, langkoas en toewak.

Nadat de feestloodsen, soms tot 80 in getal gebouwd zijn en voldoende padi is gestampt, kan het feest beginnen.

De dag Mangkoeroe doesan (slaapverdrijving van de menschen die gewaakt hebben) 's morgens wordt een karbouw geslacht. Het vleesch wordt ongekookt in 33 aarden borden verdeeld, een gedeelte wordt aan de geesten geofferd en de rest onder de aanwezige jongelingen en meisjes verdeeld.

Op dezen dag kunnen meer karbouwen geslacht worden.

Daarna

familialideworden

20
3

Daarna wordt een zwarte karbouw stevig vastgebonden en door met kápMESSen bewapende mannen aangevallen en afgemaakt. Een, bij gelegenheid van het doodenfeest

In den loop van dezen dag worden verder geslacht 3, 4, 5, 6 en 12 karbouwen naar gelang van den stand, en de gegoedheid van den doode. 's Avonds offerenocht. de ^{To} Koeanan 1 varken. ing niet plaats, dan behoeft de 2de dag. 's Morgens slachten de familieleden 1 varken. 's Middags komen de bezoekers tal van varkens en offeren eetwaren, uitgezonderd rijst, brengen. 's Avonds wordt 1 varken geslacht door de ^{To} Koeanan, verplichting 3de dag. Mebaloen (inwikkelen van het lijk) 's Morgens wordt een varken geslacht door de familieleden. Als de zon in het zenith staat wordt het lijk, nu voldoende verteerd en uitgedraaid, in nieuwe lappen en stijf ingepakt. Tijdens het dichtnaaien van het omhulsel wordt een karbouw geslacht.

's Avonds offeren de Koeanans een varken pit een 4e dag. Maba-Ata (aanvangen met den bouw van de Balakajan, een stelling op 4 stijlen met een planken of bamboe platvorm, waaronder de karbouwen geslacht oekt worden en waarvan het platvorm dient om het vleesch ten aan stukken te snijden, waarna het van die plaats door de Tominawa het volk wordt toegeworpen. tot na afloop

's Morgens wordt 1 varken geslacht om 9 uur gevolgd door een tweede op het platvorm en de balakajan met het bloed van dit varken ingesmeerd. arkers en worden de heeft

's Middags tegen 1 uur het offer van 3 karbouwen plaats. even te zijn besmeerd met het bloed uit de

's Avonds wordt 1 varken geslacht door de Koeanan. 5de dag. 's Morgens worden 2 varkens geslacht, waarvan het eene offer van de weduwe of weduenaar is en het andere zwart van kleur moet zijn.

's Middags komen aan de beurt 3 karbouwen, die volgens de adat niet gevild mogen worden. gard gaat met

Op dezen dag kunnen meer karbouwen geslacht het familieleden worden

20/20
9

worden met toestemming van de erfgenamen, daar deze verplicht zijn later de schuld op dezelfde wijze af te doen, bij gelegenheid van het doodenfeest van den gever. Na verkregen toestemming maakt de Tominawa van het platform van den balakajan bekend, hoeveel karbouwen en door wie zij zijn aangebracht. Heeft deze erkondiging niet plaats, dan behoeft de schuld later niet erkend te worden. Zoo moeten ook de schulden van den overledene gedurende het doodenfeest door de schuldeischers worden opgegeven, daar na afloop hiervan de erfgenamen buiten elke verplichting te dien aanzien ontheven zijn.

Varkens kunnen naar verkiezing worden geslacht. De dag. Meawa saokk te rinding (verplaatsen van het lijk op een bale-bale naast de Zuidelijke wand van het vertrek geplaatst en daarvoor bij wijze van gordijn mawa's en andere kleeren gelangen.

De offers gedurende dezen dag bestaan uit een karbouw en tal van varkens.

De familieleden en huisgenooten, die van den dag van overlijden zich onthouden hebben van gekookt voedsel, mogen den volgenden dag weer van alles eten. Hiervan zijn uitgezonderd twee mannen en één vrouw, die verplicht zijn te blijven vasten tot na afloop van het "mabolong" (het zwart maken der kleeren), hetgeen vier dagen later plaats heeft. Op dien dag slacht men 1 karbouw en tal van varkens en worden de kleeren van familieleden en huisgenooten, na van te voren even te zijn besmeerd met het bloed uit de kam van een haan, zwart gemaakt. Hierna komt een zwarte karbouw onder het huis van den doode te staan tot den dag van overbrenging van den doode naar het lijkenshuis op het feestterrein.

Drie dagen later worden de kleeren voor de tweede maal zwart gemaakt, hetgeen gepaard gaat met offeren van tal van varkens. Na het mabolong is het

familieleden en huisgenooten verboden om gedurende een maand hoeden te dragen en aarden potten te verkoopen.

Het lijk of geraamte blijft nu verder liggen tot het 2de feest aanvangt, hetgeen eenige maanden later doch ook 2 of 3 jaar kan duren.

Eenigen tijd vóór het daarvoor bestemde tijdstip wordt een pop en een paard van hout en een draagbaar in den vorm van een rijtschuur, voorzien van hout-snijwerk gemaakt en worden op het daarvoor bestemde feestterrein in of even buiten de kampong steenen gesleept van 1 tot 2 M hoogte bij een omvang van soms 2 M welke dienen als piketten voor de daaraan te binden karbouwen. Verder wordt op het feestterrein het lijk huis gebouwd.

Op het eigenlijke feest begint men met het slaan op de gendang om den doode te wekken. Het geraamte van den doode, in het oude omhulsel wordt gerold in een nieuwe witte lap. Een karbouw en een varken worden hierbij geslacht. Het gebeente wordt in een cilindervormigen koker, van bamhoe vervaardigd en bedekt met rood papier met figuren van verguld papier, gebracht, welke koker op een draagbaar gedurende 3 dagen blijft liggen, gedurende welke tijd weer varkens worden geofferd.

Op den 4de dag wordt de draagbaar na met mawa's en gouden krissen te zijn bedekt, met het daarin liggende gebeente overgebracht naar het lijkhuus. De optocht daarheen gaat met luid feestgejoel gepaard. Aan het hoofd der stoet loopen al tandakkende de krijgsvolk (boven reeds genoemd) in de houten draagbaar in den vorm van een rijtschuur (leeren jak belegd met schelpen, een uit rotten gevlochten helm, voorzien van een pluim van menschenhaar, gewapend met een breed gepunte lans aan welke voet menschenhaar). Deze worden gevolgd door den drager

drager van een bamboegeraamte versierd met arenbladen, geest, het lijk gesloten, een bamboehoed aan de voorzijde lansen en groote krissen. Daarna worden aan de hand geleid de 3 vroeger reeds genoemde karbouwen, ook met mawa's en kleeren opgesierd. Vervolgens komen de weduwe en de kinderen, die bij het lijk gewaakt hebben, in tadoe's met zwarte doeken omhuld, waarachter de lijkbaar, vooraf gegaan door de houten pop gezeten op het houten paard. Aan de staart van den stoet volgen eindelijk tal van karbouwen versierd en niet versierd.

Indat de doode in den koker binnen het lijkenhuis is gebracht, worden de karbouwen onder de balakaja geslacht en het vleesch uitsluitend verdeeld onder de tongkonans (stamvoningen).

's Middags tegen 6½ uur wordt nog een karbouw geslacht, waarvan het vleesch gelijktijdig verdeeld wordt over de feestlooden. 's A-vonds volgt een varken. De dag Mangreja (druk feestvieren).

Hierop worden twee varkens geslacht, verder 2 karbouwen en het vleesch wordt verdeeld. Daarna laten men een andere karbouw los, waarop iedereen mag aanvallen en er een stuk uithakken. Dit wreede getruik is door het bestuur afgeschaft. Vervolgens worden weer een stal of meer karbouwen geslacht, het vleesch verdeeld op de balekaja en door een persoon de familieleden toegeroepen onder het uitroepen hunner namen en betrekkingen tot den doode.

Op den dag wordt de doode in de familie-grafkelder bijgezet, welke meestal in een steile roijtswand is uitgehouwen, om diefstal van de in het graf aanwezige sieraden te voorkomen. De doode wordt onder gejoel in de houten draagbaar in den vorm van een rijtschuur (boven reeds genoemd) vervoerd, waarbij de houten pop en het houten paard, door menschen gedragen, zich vooraan bevinden. Achter op de draagbaar wordt een haan, met witte pooten en ooren, vastgebonden, terwijl een zwarte karbouw en tal van varkens den stoet volgen om straks te worden geslacht. Bij het graf gekomen wordt het lijk bij-

goede damarsorten en rottan, welke dan ook veel worden
gezet, het luik gesloten, een bamboehoed aan de voorzijde
uitgevoerd.
van het luik opgehangen en de houten pop er voor geplaatst.
In Wotoe, Leluwao, Larompong, Masamba en andere
Het houten paard wordt op een geschikte plaats, zoo dicht
landschappen langs de kust, vindt men in de bosschen
mogelijk bij het graf geplaatst.
uitstekende houtsoorten.

De mede gebrachte dieren worden geslacht als offer aan
de ziel van de(n) doode en aan de dewata's.

In een rusttijd van een maand of langer voorbij
gegaan, dan wordt op een dag op den gendang geslagen

en begint weer een reeks van offers, die evenwel het slot
Deze bestaan uit koelies en draagpaarden.
vormen der plichtigheden.

De prijs van een draagpaard is f 60.- De huur per
Behalve de bovenvermelde smulpartijen, amuseert men
dag bedraagt f 1.25: het draagloon van een koelie is
zich op deze feesten nog met stierengevchten, dobbelen,
minstens 50 cent per dag of wel f 0.025 per paal bij
hanengevchten, zang en dans.

lange afstanden, in Malili zelfs f 1.- per dag.) Toradja
koelie's kan men over het algemeen goed krijgen. De Boegi-

Behalve de genoemde voorraden aan vee, paarden en
varkens vindt men in Loewoe in de Mohammedaansche landen
nog geiten en kippen; waaraan de Toradja's nog zorg besteden,
daar deze uitsluitend bestemd zijn voor dooden en andere
offerfeesten. uilieren huurauto's zoowel vracht- als

Op de passers worden voornamelijk door de plaats
Toradja's kippen ter markt gebracht, in de laatste
jaren is door bemoeienis van het Bestuur in Rante Pao en

Makale de bevolking zich gaan toeleggen op eendenfokkerijen
Deze bestaan uit uitgeholde boomstammen voor
welke zoo'n uitbreiding heeft gekregen, dat men in de
verbinding in ondiepe kalia's, uit uitgeholde boomstam-
Toradjalanden thans tegen billijken prijs inheemsche
men met een verhoogd boord en voorzien van vierken
eendeneieren kan krijgen. Als volksvoeding is het een wel-
voor de vaart op de meren van Malili en langs de kust
kom bestaansmiddel meer.

van het Zuiden van Palopé tot aan Kolaka en uit groote
Ganzen en duiven werden door goeroe's en
zeewaardige prauwen voor rechtstreeksche verbinding
Europeanen en Chineezeez gehouden.
met Kolaka, Malili, Palima enz. Deze prauwen waren zelf

over de uitvoer van pisang, die vroeger belangrijk was,
is door de funeste pisangziekte zeer verminderd. In Palopo
De streek om de meren van Malili is rijk aan de
rivier of in de nabijheid van de pier. goede

V. Bestuur.

a. Algemeene in-richting.

goede damarsoorten en rottan, welke dan ook veel worden uitgevoerd.

De afdeling Loosoe omvat 8 onderafdeelingen onder In Wotoe, Lelewao, Larompong, Masamba en andere gezaghebbere n.l. landschappen langs de kust, vindt men in de bosschen uitstekende houtsoorten.

- a. Palopo
- b. Rante Pao
- c. Makale

Deze zijn reeds onder mijnbouw besproken.

- d. Masamba
- e. Malili
- f. Kolaka

e. Uit het Delfstoffenrijk.

V. Transportmiddelen.

Te land.

Deze bestaan uit koelies en draagpaarden.

Ten einde de onderafdeelingsofices in het bestuur De prijs van een draagpaard is f 60.- De huur per der onderafdeeling bij te staan, zijn aan hen Inlandsche dag bedraagt f 1.25: het draagloon van een koelie is Assistenten toegevoegd, die van minstens 50 cent per dag of wel f 0.025 per paal bij Palopo heeft tot standplaats Radjo lange afstanden, in Malili zelfs f 1.- per dag.) Toradja koele's kan men over het algemeen goed krijgen. De Boegi-Makale nees is te lui om koeliediensten te verrichten.

In de Toradjalanden en in de onderafdeelingen Palopo, Masamba en Malili zijn landschapsvrachtauto's in dienst gesteld, voor personen zoowel als voor goederenvervoer

De districts inderling is als volgt (zie bijlage I) Ook de particuliere huurauto's zoowel vracht- als personen-automobielen breiden zich uit, ter hoofdplaats 1. Malinrang Palimbang Palopo zijn o.a. 3 particuliere vrachtauto's en 3 2. Wars Soelawatang particuliere personen-auto's 3. Boeap Madika

b. Te water.

Deze bestaan uit uitgeholde boomstammen voor verbinding in ondiepe kalia's, uit uitgeholde boomstammen met een verhoogd boord en voorzien van vlerken voor de vaart op de meren van Malili en langs de kust van het Zuiden van Palopo tot aan Kolaka en uit groete zeewaardige prauwen voor rechtstreeksche verbinding met Kolaka, Malili, Palima enz. Deze prauwen varen zelf over naar Soerabaja en Singapore. Zij worden door de bevolking zelf gemaakt op sommige kustplaatsen. In Palopo liggen er in den regel een 8 tal in de monding van de rivier of in de nabijheid van de pier.

- 7. Rante-Boea
- 8. ...

[2] revisie: 1920.
 die name. van. 1920.
 7/11 - 3. -38-39-

V. Bestuur.

Algemeene in-
richting.

10. De afdeling Loewoe omvat 6 onderafdeelingen onder gezaghebbers n.l.

- a. Palopo Pareng's gelijkstaande met
- b. Rante-Pao Tomakaka's.
- c. Makale
- d. Masamba
- e. Maliling
- f. Kolaka-Salo

De Makten einde de onderafdeelingschefs in het bestuur der onderafdeeling bij te staan, zijn aan hen Inlandsche Assistenten toegevoegd, die even

- Palopogala heeft tot standplaats padjo
- Rante-Pao " " " " " " " " " " " "
- Makale " " " " " " " " " " " "
- Masamba-boeng " " " " " " " " " " " "
- Maliliparang " " " " " " " " " " " "
- Kolaka-sang " " " " " " " " " " " "

De districts indeeling is als volgt (zie bijlage I)

- a. Palopo
  - 1. Walinrang Palimbang
  - 2. Warak Soelewatang
  - 3. Boeapalatsoefian Madika
  - 4. Ponrang Madika
  - 5. Soejasamba Sanggaria
  - 6. Soelientalegria MaPalimpang
  - 7. Larompong Soelewatang
- b. Rante-Pao
  - 1. Rante-Pao
  - 2. Sadangke
  - 3. Paloesce Pareng's gelijkstaande met
  - 4. Naniggala Tomakaka's
  - 5. Tonden palimpang
  - 6. Boentao of
  - 7. Rante-Boea Mentjara
  - 8. Boerace

f. Kingkoka.

- 9. Piongan Kolaka met de eilanden Groot en Klein
- 10. Dende Lambajang, Padawarang, Lemo, Lombo,
- 11. Pengala Lakwadja en Masadiang. Onder Makale
- 12. Koera Soeli Pareng'e's gelijkstaande met
- 13. Bitoeang Tomakaka's.
- 14. Bala
- 15. Pali
- 16. Sissingie
- 17. Oeloe Salo

g. Makale

Op de basis van het Celebescontract en de

- 1. Makale verklaring Pareng'e's de afdeeling Loewoe be-
- 2. Mengkindike Dato Tomakaka'woe, met name We Kambo,
- 3. Sengala en de haar "toegevoegde Hadat als Rijke-
- 4. Banga, terzijde gestaan door den Assistent-Resident
- 5. Taleong en diens besturende ambtenaren als onder-
- 6. Malimboeng
- 7. Tapparang de Hadat van Loewoe wordt gevormd door:
- 8. Palesang Patoenroe tevens districtshoofd van Ponrang
- 9. Rano Opoe Pabitjara tevens districtshoofd van Wara
- 10. Boeakajoe Tomarilalang tevens districtshoofd van Soeli
- 11. Bace Opoe Balirante tevens districtshoofd van Walinrang.
- 12. Mappak Aan de Datoe en Hadat zijn ondergeschikt
- 13. Balepe districtshoofden zoodat de indirect de hoofden van
- 14. Simboeang kampongcomplexen.

h. d. Masamba.

gezag van het Zelfbestuur bepaalt zich

- 1. Baeboenta slechts te Makolah onderafdeelingen Palopo,
- 2. Rongkong Malili, Palimpang een van de onderafdeeling
- 3. Masamba en het Noema's wusch boeginesche deel
- 4. Tamoekoe
- 5. Malangke binnenlander van Kingkoka, het Te-

e. Malili gebied, de Toradjalanden en het Toradjabied

- 1. Malilipo, hebben immer tot zekere hoogte een onaf-
- 2. Noera jke positie ingenomen ten opzichte van eigen-
- 3. Lelewao Palimpang of lijk
- 4. Wotoe Mentjara
- 5. Boerace
- 6.

f. Mingkoka.

1. Mingkoka Kolaka met de eilanden Groot en Klein Lambasina, Padawarang, Lemo, Lombo, Laboeadja en Masadiang. Onder Makole
2. Kondeha Soelewatang
3. Lapai
4. Kanaweha
5. Tawanga
6. Singgerie
7. Mamboeloe

Op de basis van het Celebes Contract en de z.g. korte verklaring, wordt de afdeeling Loewoe bestuurd door de Datoe van Loewoe, met name We Kambo, Raeng Sirompa en de haar toegevoegde Hadat als Rijks-college, terzijde gestaan door den Assistent-Resident van Loewoe en diens besturende ambtenaren als onderafdeelingschefs.

De Hadat van Loewoe wordt gevormd door:

- 1e. De Opoe Patoeroe tevens districtshoofd van Ponrang
- 2e. De Opoe Pabitjara tevens districtshoofd van Wara
- 3e. De Opoe Tomarilalang tevens districtshoofd van Soeli
- 4e. De Opoe Balirante tevens districtshoofd van Walinrang.

Aan de Datoe en Hadat zijn ondergeschikt de districtshoofden zoodaer indirect de hoofden van kampongs en kampongcomplexen.

Het gezag van het Zelfbestuur bepaalt zich feitelijk slechts tot de onderafdeelingen Palopo, Masamba en Malili, de kuststreek van de onderafdeeling Kolaka, dus het mohammedaansch boegineesche deel van Loewoe.

De binnenlanden van Mingkoka, het Tolampoegebied, de Toradjalanden en het Toradjagebied van Palopo, hebben immer tot zekere hoogte een onafhankelijke positie ingenomen ten opzichte van eigen lijk

De bevolking wordt rechtstreeks bestuurd door haar eigen hoofden, zoodaer als 7 complex, onder

districten en districtshoofden, onder toezicht en
lijk Loewoe. De invloed van het centraal Inlandsch
bestuur in die streken, steunt geheel op het Euro-
peesch gezag.

Over de kampongs zijn de kamponghoofden
gesteld die algemeen den titel "Kepala" hebben.
Hebben zij het gezag over meerdere kampongs,
kampongscomplexen, dan is hun titel "Soelewatang,
Djannang, Tomatowa of Matjowa".

In verband met de uitgestrektheid dier
ressorten zijn onderdistrictshoofden met den titel
van Soelewatang definitief aangesteld voor eenige
districten van Palopo, Masamba en Malili. Voor de
Toradjastreken van Palopo werden ingesteld Pareng-
schappen.

Mingkoka werd verdeeld in 7 districten

b. Belastingen.

met aanstelling van een ondermakoleh voor elk district
onder gezag van den Hoofd Makole (Hoofd van alle
Mingkokaers). Als vertegenwoordiger van de
Soelewatang van Mingkoka met standplaats Kolaka ge-
steld over de Boegineesch Mohammedaansch bevolking.
Bij de van alle Toradjahoofden is de hoogste van
geboorte de Tomatasa van Makale, Poeang Tarongkong,
die volgens de legende de directe afstameling
is van den hemelvorst Tamborolangi.

De landschappen uitmakende de onderafdeeling
Makale hebben in tegenstelling met andere Toradja-
landschappen nooit het oppergezag van den vorst
van Loewoe erkend. Waar deze vorsten namens de
Regeering de verplichting werd opgelegd het gezag
van het Zelfbestuur te erkennen, hebben zij zich
uit vrees, goedschiks er bij neergelegd, doch innerlijk
blijven zij zich onafhankelijk van het Zelfbestuur
gevoelen.

De bevolking wordt rechtstreeks bestuurd
door haar eigen hoofden, [zoowel als x complex, onder

districts, als districtshoofden, onder toezicht en leiding van het centrale zelfbestuur en het Europeesch bestuur. De kampong- en complexhoofden worden door de bevolking gekozen en op voordracht van de onderafdeelingschefs aangesteld.

De Datoe wordt benoemd en ontslagen door den Gouverneur-Generaal; de Hadatsleden door den Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden op voordracht van den Afdeelingchef, Datoe en Hadat gehoord en de districts- en onderdistrictshoofden door het Zelfbestuur met den afdeelingchef, met goedkeuring door den Gouverneur.

Erfopvolging kan bestaan bij de Datoe en Hadatsleden, doch dit komt weinig voor.

b. Belastingen.

In 1907 werden de heffingen door en ten bate van de vorsten opgeheven en werd een hoofdelijke belasting van 4% op het inkomen geheven van alle inlanders onder het Inlandsch Zelfbestuur staande, geen rechtstreeksche onderdanen van het Gouvernement.

De minimumaanslag is f 2.-. Bij den aanslag en de inning is tegenwoordig het kampongbestuur en zooveel mogelijk het betrokken Landschapshoofd. Na de inning ontvangen de kamponghoofden 8% als collecteloon.

Verdere inkomsten in de landschappen zijn de verhuur van zitplaatsen op de passers, een slachtbelasting benevens de gelden die toevloeien van de soesoeng romang (retributie) en uitvoerrechten.

De vorsten van Loewoe heeft een bezoldiging van f 500.- 's maands, de Opoe Patoenroe van f 200.-. De Opoe pabitjara en de twee andere hadatsleden van persoon en goederen.

leden

De

Handwritten notes:
 L. gen. v. d. ...
 O. ...
 4. ...

c. Rechtswezen.

2 genisch een
bevoegdiging,

44 dat zij in zoodanig
gemeenschap met de
geestwereld staan,

De meest voorkomende misdrijven zijn diefstal van
leden ieder van f 125.- 's maands.

De Madika's, Palimpangs, Soelewatangs, Pa-
renge's hebben een bezoldiging tusschen de f 25.-
en f 50.- 's maands. Dit hangt af van hun afkomst
willen, misbruik van vertrouwen, verkrachting en sawah
en van de belangrijkheid van het door hun bestuurd
gebied.

De kapala kampongs hebben geen maandelijksche
bezoldiging, zij zijn vrij van de belasting waar
Sindjai, Bonthain en Doeri) zoo veelal ma
zij 8% van ontvangen.

Sawahroof, omkoopning en vagaties komen gewoon-
Behalve haar bezoldiging van het gouvernement
lijkt op rekening van hoofden.
geniet de Datoe nog andere inkomsten.

Inheemsche rechtbanken bestaan ter hoofd-
De districten, uitgezonderd BaEboenta, Boea
plaats van de landschappen; zij worden voorgeseten
en Ponrang, zijn verplicht heerendiensten te ver-
door de besturende ambtenaren en zijn verder samenge-
richten bij feestelijke gelegenheden als anderzins.
steld voor palopo uit de 4 Hadataleden van Loewoe
Verder krijgt de Datoe van elke 6 prauwen gemaakt uit
en de betrokken landschapshoofden, voor Kante Pao,
haar bosschen, er een.

Makale, Wasamba, Walili en Kolaka uit de landschappen
Masamba, Beneden-Rongkong en Walinrang zijn
hoofden van het ressort. Zij werken volgens de
verplicht hout, karoro en atap te leveren voor de
bevelingen vervat in het vastgesteld reglement,
woning van de Datoe. Verder bezit de Datoe prive
op de Rechtspleging in de Zelfbesturende landschappen.
sawahvelden, doch ook sawahvelden als vorstin van
door deze rechtbanken kunnen ook vervolgin-
Loewoe in het gebied van Badjo, waar zij een belang-
gen worden ingesteld, ter zake van feiten, waartegen
rijke hoeveelheid padi van trekt.

naar onze regelingen geen straf is bedreigd.
Ook de leden van de Hadat bezitten alle
naar die volgens de adat zoo'n ernstig karakter
z.g. aradjang sawahvelden.
dragen, dat zij ter bevestiging van het beleedigd
Deze z.g. ornamensvelden van Datoe en Hadats-
rechtgevoel vervolgd en berecht moeten worden. Er
leden worden door de bevolking in heerdienst
wordt dan ook recht gesproken volgens de bestaande
uitgevoerd waarmede in 1922 is begonnen, ten einde
goddienstige wetten, volkinstellingen en gebruiken,
de groote hoofden meer aanzien te geven door bezit,
mits niet in strijd met billijkheid en rechtvaardig-
Indien alle velden bewerkt worden zijn de inkomsten
held. Het huwelijks- en erfrecht wordt beheerscht
vrij belangrijk.

Rechtswezen.

volgens de hoofden is door onze inmenging
in het strafstelsel een keer gebracht in de veiligheid
van persoon en goederen.
als alle omvattende recht
tehs werkt goed, door de sociale rechtspraak De

dat zy in zoodanig
gemeenschap met de
geestenwereld staan,

De meest voorkomende misdrijven zijn dieffen
stal van groot vee, parakangmoorden, d. i. g. moorden
op personen, waarvan gedacht wordt, dat zij de macht
hebben (en) ziekten te verwekken en te doden, die zij
willen, mistruik van vertrouwen, verkrachting en sawah
De heerscher van het Inlandsche Zelfbestuur
roof.

van Loewoe is de Datoe, naast het rijkscollege ge-
Vele der misdrijven zijn op rekening te
voren door de adat. De verhouding van de datoe
brengen van de niet inheemsche bevolking (Balangnipa,
tot de leden van de Adat is zeer aristocratisch,
Sindjai, Bonthain en Doeri) zoo veelal met braak.

Sociale dege wordt minder tusschen Heerscliden en dis-
Sawahroof, omkoopng en vexaties komen gewoon-
trictshoofden, ja het kampongbestuur mag zelfs de-
lijk op rekening van hoofden.

mocratisch genoemd worden vooral in de Toradjalanden,

Inheemsche rechtbanken bestaan ter hoofd-
waar men in den omgang geen stand verschil kent.
plaats van de landschappen; zij worden voorgezeten

Door de vele stammen en landschappen, verschil-
door de besturende ambtenaren en zijn verder samenge-
lend van taal, zeden en gewoonten, door de vele vrees-
steld voor Palopo uit de 4 Hadatsleden van Loewoe
delingen, Bonlieren, Wadjoreezen, Sidengrenzers, Sa-
en de betrokken landschapshoofden, voor Rante Pao,
Ieyereezen, Makaeeren enz., die Loewoe bewonen, is het
Makale, Masamba, Malili en Kolaka uit de landschaps-
voor het bestuur geen gemakkelijke taak de orde en
hoofden van het ressort. Zij werken volgens de
rust in het land te bewaren, vooral ook omdat de
bepalingen vervat in het vastgesteld reglement,
meeste stammen vooral die lange de kust zoo lui zijn,
op de Rechtspleging in de Zelfbesturende landschappen.
dat zij zich van gegeven bevelen nimmer hoofden om

Door deze rechtbanken kunnen ook vervolgin-
b.v. op te komen tot verrichtten van heerendienst
gen worden ingesteld, ter zake van feiten, waartegen
soms niets aantrekken.

naar onze regelingen geen straf is bedreigd

De kleinere hoofden zijn over het algemeen
maar die volgens de adat zoo'n ernstig karakter
vrij slap en hebben geen gezag, op enkele uitzon-
dragen, dat zij ter bevrediging van het beledigd
deringen na is hen niet bij te brengen wat bevelen
rechtgevoel vervolgd en berecht moeten worden. Er
eigenlijk is, alleen na veel overleg gevolgd door
wordt dan ook recht gesproken volgens de bestaande
straffe hand wordt resultaat verkregen. De grootere
Godsdienstige wetten, volksinstellingen en gebruiken,
hoofden, die van de districten n.l. kunnen zich vrij
mits niet in strijd met billijkheid en rechtvaardig-
goed doen gelden.

heid. Het huwelijks- en erfrecht wordt beheerscht
De Opoe Patoenroe heeft nog veel gezag en
door de adat.

macht over zijn bevolking door zijn rechtvaardig be-
De regeling der rechtspleging wat betreft
stuur, de Opoe Sangaria door zijn recht.

de berechting in zaken door Inheemsche rechtbanken
Onder bestuur is reeds vermeld, dat er weinig
zooewel als door gezaghebbers als alleensprekende rech-
samspraak bestaat onder verschillende deelen van
ters werkt goed, door de snelle rechtspraak.

het rijk, dat de Toradjalanden zeker niet de Land-
de

stapshoofden van Makale de supressie van de datoe
van

De leden der rechtbanken, dd landschapshoofden zijn over het algemeen te weinig ontwikkeld om veel van de rechtspleging te kunnen begrijpen.

b. Verhouding tot de

omliggende Rijken.

POLITIEKE TOESTAND.

a. Inwendige toestand.

In de verhouding staat vermeld de familie-verhouding tusschen de Datoe van Loewoe en het

De bestuurster van het Inlandsche Zelfbestuur huis van Soppeng, bovendien is door haar tweede huwelijk met de sedert overleden Opoe Patoenroe, die vormd door de Hadat. De verhouding van de patroe afkomstig is van Atampangoa het Loewoesche Vorsten-tot de leden van de Hadat is zeer aristocratisch, hulle wederom verbonden met de Bonische Anakroeng. doch deze wordt minder tusschen Hadatleden en districtshoofden, ja het kampongbestuur mag zelfs democratisch genoemd worden vooral in de Toradjalanden, waar men in den omgang geen standverschil kent.

Door de vele stammen en landaarden, verschillend van taal, zeden en gewoonten, door de vele delingen, Bonieren, Wadjoreezen, Sidengrengers, Sa-

leyereezen, Makasaren enz., die Loewoe bewonen, is het voor het bestuur geen gemakkelijke taak de orde en rust in het land te bewaren, vooral ook omdat de meeste stammen vooral die langs de kust zoo lui zijn, dat zij zich van gegeven bevelen hunner hoofden om b.v. op te komen tot verrichten van heerdienst soms niets aantrekken.

De kleinere hoofden zijn over het algemeen vrij slap en hebben geen gezag. Op enkele uitzonderingen na is hen niet bij te brengen wat bevelen eigenlijk is, alleen na veel overleg gevolgd door straffe hand wordt resultaat verkregen. De grootere hoofden, die van de districten n.l. kunnen zich vrij goed doen gelden.

De Opoe patoenroe heeft nog veel gezag en macht over zijn bevolking door zijn rechtvaardig bestuur; de Opoe Sanggaria door zijn kracht.

Onder bestuur is reeds vermeld, dat er weinig samenhang bestaat onder verschillende deelen van het rijk, dat de Toradja's en zeker niet de Land-

schapshoofden van Makale de suprematie van de Datoe van

Daartoe kwam in 1867 Datoe Poengrawa, de zoon van Loewoe erkennen.

b. Verhouding tot de omliggende rijken.

In de stamboom staat vermeld de familie- verhouding tusschen de Datoe van Loewoe en het huis van Soppeng, bovendien is door haar tweede hu- welijk met de sedert overleden Opoe Patoerroe, die afkomstig is van Pitampanea het Loewoesche vorsten- huis wederom verbonden met de Bonische Anakaroengs.

Volgens de ^{overlevering} (geschiedenis) heeft Loewoe in de 10e tot en met de 14e eeuw de suprematie gehad over de andere Celebesstaten.

Later werd Loewoe een vazalstaat van het Makassaarsche rijk onder Toemipalanga, door welk rijk het ook gedwongen werd het Mohammedanisme aan te nemen.

Door het huwelijk van de Loewoesche vorstin We Oemoeng Opoe Laromping met den Bonischen vorst Lapatoea Matinroe ri Nanggoelang ± 1700 kwam Loewoe geheel onder Bonischen invloed, waarvan het zich losmaakte 50 jaar later toen de vorstin kinderloos stierf.

De invloed van Soppeng was hierin gelegen dat de Soppengsche vorst Matinroe ri Amalana gehuwd was met de Loewoesche vorstin, We Tanriawaroe Matinroe ri Palopo, terwijl de latere vorst van Soppeng een neef was van de vorstin v.n. een broeder van den toenmaligen Aroe van Larompong.

In 1867 toen de Aroe Singkang daartoe zijn steun verleende sloot zich Loewoe middels con- tract bij het N.I. Gouvernement aan.

Niettegenstaande de goede gezindheid jegens het gouvernement bleef de Bonische invloed van zoodanigen aard, dat in 1897 Loewoe de hulp van Boni inriep om de sidenrengers van Majoro Tjirowali in Rante Pao te bevechten.

Daartoe

Daartoe kwam in 1897 Pata Poenggawa, de zoon van de vorst van Boni Lapawawoei, met vergunning van de regeering, in Loewoe en werden de Sidenrengers uit Rante-Pao verdreven.

Ook Poelang Tikoe moest voor de macht van Pata Poenggawa bukken. (zijn legertje kenmerkte zich door strenge tucht en orde) en hij meldde zich, nadat hij in zijn uiterste schuilhoek Rinding Alo was gedreven.

VII. Verhouding tot het

N.I. Gouvernement.

Zooals reeds gezegd, werd in 1867 met den toermaligen vorst van Loewoe Abdul Karim To Bare E MatinroE ri Limpowadang een contract gesloten met het N.I. Gouvernement. In 1905 werd tot militaire actie in Loewoe overgegaan omdat de overleden echtgenoot (Opoë Tjarning) van de datoe het sluiten van het nieuwe Celebescontract, de overname van de in- en uitvoerrechten en het havenbeheer en de afstand van Poso aan de Residentie Manado, tegenwerkte.

Den 18den September werd na een landing Balandai en een kort gevecht om de kraton deze genomen.

Den 18den September kwam de Datoe van Loewoe haar onvoorwaardelijke onderwerping aanbieden en werd door haar de z.g. korte Atjehverklaring onderteekend.-